

GEÇERKEN

güzel bir iz bırakmak için

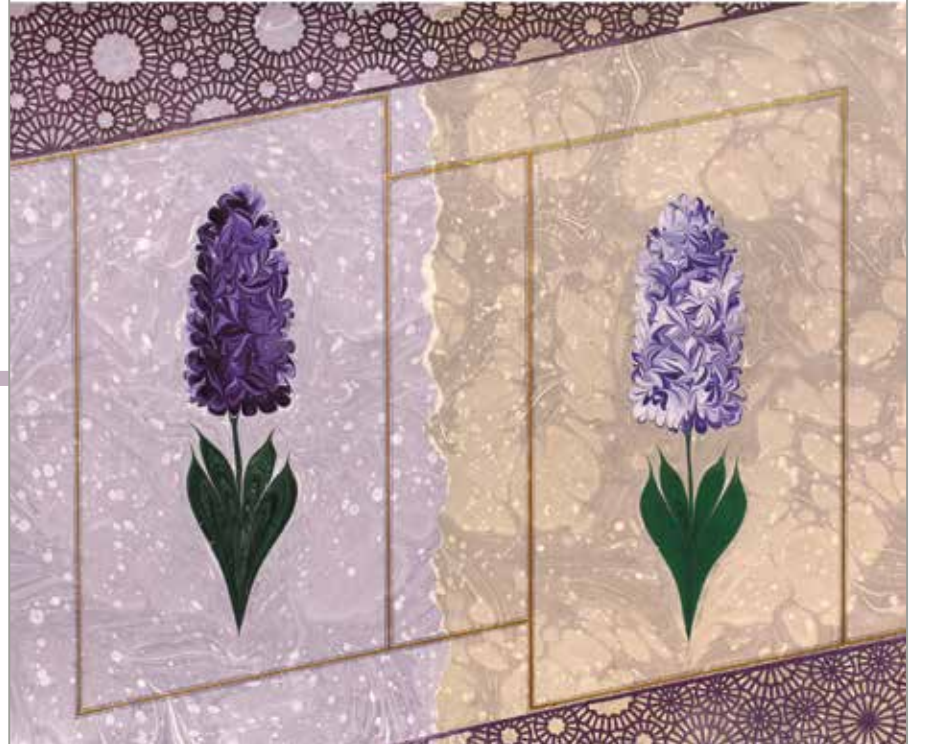
Aralık 2023 • Sayı: 39

**MEKÂN, FİZİKİ BİR OLUŞUN ÇOK ÖTESİNDE, ÜZERİNE
KAT KAT ANLAMLAR YÜKLENEN SİMGESEL BİR DEĞER. ”**

Sümbül ve Katı'

Türk sanatlarında dönem dönem farklı çiçekler ilgi odağı hâline gelmiş olsa da lale, gül, karanfil ve sümbül en çok kullanılan çiçeklerdendir. Manevi sembol anlamlarıyla değer gören bu çiçekler, Osmanlı sanatlarında önemli yer tutmuştur. Sümbül, hem kokusuyla hem de güzel renkleriyle baharın müjdecisidir. Çiçeklerin ana sapına salkım şeklinde sıralanmış olan çiçekler, formu itibarıyla hemen hemen her kompozisyonda kullanılmıştır. Bu ayki sayımızda ebru ve katı' sanatının birlikteliğinden oluşan tasarım üzerine, katı' sanatından bahsetmek yerinde olacaktır. Sözlükte kesmek anlamına gelen katı'; herhangi bir motifin ince bir kâğıt ya da deriden oyulması suretiyle meydana getirilen eserlere denmektedir. Türklerin yüzyıllar boyunca süren medeniyet ve kültürlerinden kaynaklanan ve kitap sanatları içinde başlı başına bir yere sahip olan katı' sanatı, her türlü tezyinî motiften geniş biçimde yararlanmıştır. Osmanlı kitap sanatları içinde hâlâ orijinalliğini koruyan katı' sanatının konuları ve uygulama motifleri oldukça zengindir. Katı' sanatında kullanılan motifler arasında; çiçekler, geometrik oyma motifler, hüsn-i hat ile yapılmış kitaplar, kıt'alar ve levhalar vardır. Katı' tekniği ile oyulacak kâğıtlar; bitki ve minarellerden elde edilen doğal boyalarla istenilen renklerde boyanır. Tasarlanan desene ait olan motifler, hazırlanmış olan bu renkli, aharlı ve mührelenmiş kâğıtların kesici bir alet yardımıyla kesilmesi ya da oyulması ve sonrasında istenilen yere yapıştırılması suretiyle meydana gelir. Bu ayki sayımızda ebrusu Nuran Öner'e, katı' tasarım ve uygulaması Burcu Eryılmaz'a ait olan çalışma bu iki nadide kitap sanatının birlikteliğinin güzel bir örneğidir.

ESER BURCU ERYILMAZ / NURAN ÖNER

Geçerken

Aralık 2023 - Sayı: 39
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar Doymaz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Yayın Koordinatörleri
Hilal Koç Hancı
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Sosyal Medya
Asuman Aydın

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur
Ömer Güçlü

Grafik Tasarım
Arketip Ajans

Kapak Resmi
Hacire Büküm Yılmaz

Kapak Sözü
Necati Tonga

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96 - 97
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr
Online Abonelik: yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abonelik Şartları
Yurt İçi Yıllık: 270 TL
Yurt Dışı Yıllık:
ABD için 99 ABD Doları - AB Ülkeleri için 45 Euro
Avustralya için 150 Avustralya Doları -Avusturya için 66 Euro - İsviçre için 66 İsviçre Frangı
Abone kaydı için ücretin Döner Sermaye Daire Başkanlığı'nın T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir mektubun, "Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye Daire Başkanlığı, Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara" adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
24.11.2023

Baskı
İHLAS GAZETECİLİK A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas Plaza No:11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
TEL: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / KUDRET AYŞE YILMAZ
BİR BEBEĞİN DİLİNDEN

4 / EMİN GÜRDAMUR
ÖLÜM, OYUN VE KURMACA

8 / HÜSEYİN AKIN
KİBİR KURUSU

12 / GÜVEN ADIGÜZEL
BÜLBÜL'ÜN SESİNDE SAKLI DURAN

14 / SÜMEYYE ÖZGEN
KENDİNİN GÖLGESİ YAHUT GİZEMLİ BİR MASKE

17 / İSMAİL IRMACIK
ÜÇ TAVSİYE

18 / NURAY YÜKSEL
BİR YAZI BİR ÇİZİ

19 / NECATİ TONGA İLE SÖYLEŞİ
"UNUTULMAMALIDIR Kİ 'ZAMAN' EN ÖNEMLİ MÜNEKKİTTİR VE GELECEĞE KALACAK İSİMLERİ DE EN İYİ O BELİRLEYECEKTİR."

24 / SEMA YANIÇ
İŞTE O SAHNE!

26 / MUSTAFA UÇURUM
ÇERÇİ

29 / YUNUS NADİR ERASLAN
AYAKÜSTÜ SORULAR

30 / AYŞE ÜNÜVAR
BOŞLUK

33 / ZÜHAL ÜNSAL
GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

34 / ORHAN GAZİ GÖKÇE
ZULMÜN İPİNE BİÇAK ÇALMAK

36 / HİLAL KOÇ HANCI
HAYATI, HÜZNÜ VE SEVİNCİYLE PAYLAŞMAYA...

38 / KORAY ŞERBETÇİ
CEBİR İLMİNİN BABASI: HARİZMİ

40 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
FİLM SETİNDE GEÇMEYEN BİZİM HİKÂYEMİZ

42 / MEVLÜT UYANIK
LİSAN EN GÜÇLÜ BAĞDIR

45 / ALİ TACAR
BAŞKA SESLER: FİLİSTİN

46 / EMİNE KAPLAN
ŞEKER HENRY'NİN İNANILMAZ ÖYKÜSÜ

48 / FATMA ÜNSAL
SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

BİR BEBEĞİN DİLİNDEN

KUDRET AYŞE YILMAZ

**Canıma bulanana acımın tesiri,
senin kalbinde kısacık bir şiir
kadar dahi sürmeyecek. ”**

İLLÜSTRASYON NACİ BARIŞAN

Sen de ocuk oldun mu? Annenin apak sütü tazecik damağına akarken her yudumun cana dönüştü m? Kırklandın mı çizgilerle nakışlanırken ehren? Ateşin yaktığını, soğığın dondurduğunu, camın kestiğini, taşın ezdiğini; yağımurun bereketini, toprağın nimetini, rüzgârın ferah nefesini; sütün kaymak tuttuğunu, ak güvercinin bulutları seyrleten uçuşunu öğrendin mi? Sen hepsini biliyorsun ama senin henüz bilmediğın o şeyi, bana uykumda öğrettiler.

Birinci sır, insan histen ibaretmiş. Mutluluktan nefesi kesilirmiş, endişelenince kırpılırmış gözleri, sinirlenince dişleri sıkılırmış, sevince kocaman olurmuş yreğı... Kanat şakırtılarını, su şırıltılarını, cıvıltıları, esintiye kapılmış yaprakların savruluşunu, serin yağımurun yağışını, ince ince alan sazı, ille de tatlı sözü dinlemeyi pek severmiş. Bebeğim ben, minicik avuçlarımda çizgiler belirmedi henüz, iekli caddelerde daha koşmadım. Portakallı turuncu çekerler erimedi minik damağımda. ocuk şarkıları ezberimde değıl. İlk kez ime basarken yaşanan o telaşı da tanımam. Ağılara tırmanıp aşağıyı izleyemedim gülerek. Koşarken dağı bayır, bacaklarıma ısırğan otu batmadı. Düşüp kanatmadım dizlerimi, yaralarım kabuk bağılamadı. Yastıkta da uyumadım daha. En çok da annemin söylediğı ninnide geçen, karanlık gökteki ışıllı yıldızları merak ederim.

İkinci sır, sadece yaşayanlar grebilirmiş. Kış karı, bahar ılığı, yaz hevesi getirirmiş evlerin eşiklerine dek. Yazı görseydim keşke... Baharın ardından uzanırmış arştan arza. Tatlı kirazlar kızarırmış yeşil

dallarda; kayısılar şerbetlenip şerbetlenip düşmüş toprağa pat diye, yarılırmış ortasından. Kuşların uçuşlarında saklı bin türlü renk saçılmış göz ufuklarına. Nefeslene nefeslene genişleyen ahenk, ulvi bir huzuru yeniden bestelermiş. Çiçeklere konan arıların balları, yerdeki karıncaların incecik belleri, atların güneşte parlayan sırma yeleleri ziyafetini sergilemiş yazın.

Üçüncü sır, insanlar arasında fark varmış. Daima insan doğulsa da hep insan kalınmazmış. Kiminin aslan pençeleri, kiminin timsah dişleri, kiminin taşa dönmüş yüreği, kiminin kana susamış emelleri, kiminin de silah tutan elleri olurmuş. Tek bildiğim koku annemin bağrındaydı; ılık süt kokusu. Ben hayatı süt kokusu sandım; güveni anne, neşeyi babadan ibaret bildim. Dünyam evimiz kadardı, en büyük acım, yakında çıkacak süt dişimin sancısından ibaretken bir koku daha tanıdım: Barut. Güvenim de, neşem de işte böyle öldü.

Dördüncü sır, ölüm korkunç değildir. Korkunç olan loş gölgeliklerde sönmeyen ateşler körüklemektir. Doruklara ulaşmış bomba, yıkım, kül, duman kokusuna; can alıp derelerin, göllerin dibine tünemiş şarapnel parçalarına aldırmamaktır. Ruhun genişliğinde şeffaf damarı kalmamış vicdanla 'ben'liğin sonsuz uzaklığına demir atmış menfaatlerine sımsıkı sarılı sağırlardır. Gecenin çeliğinde yalnız bir şehir bombalarla dövülürken yosun

kaplı kalelerinde ölüm yağdıran hayatlarına renkli şemsiyeler açanlardır. Korkunç olan beni öldürmeleridir.

Son sır, siz öldüğünüzde kalbinizde sevdiklerinizi götürürmüşsünüz, ben bir kurşun götürüyorum. Henüz tanımadığım bu dünyadan payıma düşen erzak bu kadar işte. Süt dişimin sancısı geçti, geçti benden yaşamak dediğiniz şey... Oysa can tatlıdır. Kucaklıyorum şimdi göğü, hafifliyorum. Canıma bulanana acımın tesiri, senin kalbinde kısacık bir şiir kadar dahi sürmeyecek. Ben öldüm, bütün hazineleriniz yerinde kaldı. Ben öldüm; kefen kundak, mezar beşik... Ben öldüm, varın siz yaşayın!

Annemle bir öldürdüler bizi, uyuyorduk. Öyle sızladı ki küçücük ciğerim, yuva içinde kuş yavrusunu akkorlarla yaktılar sandım. Yavaş yavaş soğuduk evimizin enkazında. Onun buz kesen bağı yine ılık süt kokuyordu. Sahi, çiçeğin nasıl koktuğunu anlayabilir miyim mezarıma çiçekler dikerseniz? Çok mu dardı dünya sığamadık mı birlikte? Soluk mu tükenirdi ben de nefeslenseydim bir vakit. Oyuncaklarım, oyunlarım, kahkahalarım, rüyalarım olmayacak mı hiç? Gelincik tarlası göremeyecek miyim? Soracak çok sorum var, yanıma geldiğinizde sorabilir miyim?

Sen de çocuk oldun. Annenin apak sütü tazecik damağına akarken her yudumun cana dönüştü. Kırklandın çizgilerle nakışlanırken şehren.

Ateşin yaktığını, soğuğun dondurduğunu, camın kestiğini, taşın ezdiğini; yağmurun bereketini, toprağın nime-tini, rüzgârın ferah nefesini; sütün kaymak tuttuğunu, ak güvercinin bulutları seyrelten uçuşunu öğrendin. Sen hepsini biliyorsun ama senin henüz bilmediğin o şeyi, bana uykumda öğretiler; ölümü. Doğruymuş; insan doğar, yaşar ve ölürmüş. Ben hayatı bilmiyorken ölmeyi öğrendim, sen ölmeyi bilmediğin için yaşadığını sanıyorsun. Kalbim kurşuna küçük geldi, bu yüzden bedenim paramparça. Bulunmayan parçalarımı görebildin mi? Sırlarım da hayatım da bu kadardı, benim hikâyem böyle bitti.

ÖLÜM, OYUN VE KURMACA

emin ürdamur

Danimarkalı filozof Kierkegaard yazıyı ölüm karşısında bir varoluş uğraşı olarak tanımlarken kendini *Binbir Gece Masalları*’nın efsunlu masal anlatıcısına benzetir: “Şehrazat hayatını masal anlatarak kurtarmıştı, ben de hayatımı yazarak kurtarıyorum.”¹

Ölüm çarpar, dağıtır, yenilgiye uğratar; ölüm fikri ise sonu gelmez bir oyuna kapı aralar. Yazmak, ölüm fikri karşısında oynanan bir oyun mudur? Aslında bizler doğduğumuz andan itibaren bilerek ya da bilmeden ölümle terbiye edilen, ölümle şekillenen, ölümle sindirilen veya ölümle kışkırtılan bir dizi eylemin içinden geçeriz. Bu dokunaklı yolculuktan elbette yazar da payını alır. Yazı, tıpkı diğer davranışlarımız gibi ölümle hayatın göz göze geldiği o gizli gerilimden beslenir. Ölümsüz bir dünyada yazının, aşkın, öfkenin neredeyse anlamı kalmaz. Zaten yazar, hayatın bütün katmanlarında faaliyet gösterebilen bir mezar kazıcısına benzer. Kurguya dâhil ettiği her parça sönmüş, donmuş hatta ölmüş kraterlerden alınmadır. Ölümlü anlar birleşerek ölümsüz bir bütünlük meydana getirir. Kurmaca, hâliyle insan doğasının yaşanmışlıklarından faydalanır. Ama onlar yaşanmış, bitmiş, ikinci defa tekrar edilmesi imkânsız deneyimler olarak yazarın elinde Dr. Frankensteinvari

bir yaratma zevkinin parçalarına dönüşür. Ölümlü parçalardan hayat dolu kurgu doğar. Yazı da çürümenin ardından gelen yeşermenin doğal yasalarına bağlıdır.

Ne demiştik? Ölüm fikri ölümden daha çarpıcı bir etkiye sahiptir. O çarpar ama çarptığı şeyleri yok etmez, kendi boyasıyla boyar. Yazmak, ölümü kaçınılmaz biçimde yazarın üzerine sıçratır. Yazar, ölümün dayattığı umutsuzluk karşısında bir kışkırtma eylemi içindedir. Bu kışkırtıcılığın gölgesinde kendini inşa eder. Belki izah eder demeliyiz. Neticede hangi kelimeyi kullanırsak kullanalım kaçınılmaz olarak aynı kapıya çıkarız: Yazı, ölüm tarafından emzirilir.

Şu bir gerçek ki ölüm ve hayat arasındaki gerilimde ortaya çıkan her varoluş biçimi oyun olarak adlandırılmaya müstahaktır. Oyun, sonu olan her şeydir. Bu bakımdan dünyevidir. Kur’an, dünya hayatının geçiciliğini vurgularken onu “oyun” ve “eğlence” olarak nitelendirir. Bununla birlikte insanın yaratılış sebebini “dünyanın imarı” olarak açıklar. Burada, oyunun sonluluğundan, gerçek dışılığından yararlanılarak öte dünyanın devamlılığı ve gerçekliği öne çıkarılır. Yoksa İslam kültüründe ilk dönemden itibaren oyunun hoş görüldüğü; kılıç, kalkan ve mızrakla yapılan dans

oyunlarının Hz. Peygamber tarafından onaylandığı; düğün, sünnet ve benzeri günlerde misafirleri eğlendirmek için çeşitli oyuncular tutulduğu o döneme dair kaynaklarda yer alır. Sonraki yıllarda da bunun devam ettiğini, söz gelimi halifeliliği döneminde Suriye’yi ziyaret eden Hz. Ömer’in oyunlu gösterilerle karşılaşışından anlarız.²

Ahret inancı barındıran bütün dinler, dünyanın geçiciliğine vurgu yapar. Bu vurgu, insana ölüm karşısında teolojinin teklif ettiği uzlaşıdır. Yaratılışın kutsal amacı ile ölümün beyhudelik saçan yüzü uzlaşmadan ne ideal insanın ortaya çıkması ne de anlamlı bir kurgunun inşası mümkündür.

Konumuza dönecek olursak, ölüm varsa ortada bir kurgu da var demektir. Ve yazarın ölüm fikriyle ilişkisi ölümü değil yazıyı besler. Ölüm fikri, kılıcını Demokles’in kılıcı gibi tepemizde salladığı için oyun oynarız, âşık oluruz, savaşıyoruz, uzlaşırız ya da bütün bunları aynı anda yaparak yazı yazarız. Ölümün çatık kaşları karşısında dünyevi her eylem acze düşer. Onun bakışları, memnuniyetsiz bir baba gibi bahçede oynadığımız bütün oyunların anlamına saldırır. Bu saldırı, oyunun oyunluğunu sürdürmesi için neredeyse elzemdir.

Oyunun tarihi sanıldığından eskidir. Oyun, antropologların ve kültür tarihçilerinin daima ilgisini çekmiştir. Söz gelimi Yukatanlı Mayalardan çıktığı tahmin edilen bir tür top oyununun izini sürenler, kültürel aktarımlar hakkında hayli bilgi sahibi olurlar. Ur ve Kalde kentlerindeki kral mezarlıklarında bulunan 4600 küsur yıllık oyun tahtası, Kraliçe Hatasu'nun mezarından çıkan yaklaşık 3600 yıllık zar ve oyun düzenekleri, tarihin derinliklerindeki o büyük sessizliği bizim lehimize bozan bulgulardır. Sözlü kültürün önemli unsurlarından olan destanlarda da oyunlarla karşılaşırız. Örneğin *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde geçen toylar, avlar, güreşler, nişancılık yarışları şimdilerde uçsuz bucaksız bir tenhalığa bekçilik eden kadim bozkır yaşamı hakkında bize fikir verir. Hem filologların hem antropologların hem de kültür tarihçilerinin işini kolaylaştıran oyunlar; kültür, dil ve göç yollarıyla ilgili paha biçilmez bilgiler ihtiva eder.

Peki, oyundan hareketle yazı hakkında neler söyleyebiliriz?

Yazmak, diğer bütün dünyevi eylemler kadar dünyevidir. Ama oyunla pek çok açıdan akrabalığa sahiptir. Oyunun psikolojik kaynağı hakkında; kendini ispat, eğlenmek, gösteriş, vakit geçirmek, yaşamsal

enerjinin sarfiyatı, taklit ve tatmin duygusu, tehlikeli eğilimlerin meşru yollardan giderilmesi gibi sebepler zikredilir. Bunlar aynı zamanda yazı için de kolaylıkla söylenebilir. Sosyal bir canlı olan insan, doğduğu andan itibaren

Yazı “olanaksız arzuların bir kurmaca aracılığıyla giderilmesi” değil de nedir?

oyun oynamaya başlar. İletişim, seslerin temsil gücüne dayalı, kendi kuralları olan kesintisiz bir oyundur. Bütün oyunlar gibi gelişime açıktır. Diller insanoğlunun icat ettiği en kapsamlı en kalabalık oyunlardır. Pagan kültürlerde trans, tapınma ve arınma; dil ve oyunun iç içe geçtiği ilk örneklerdir. Tarih boyunca dil, mitos ve ritüeli daima aynı oyunun içinde görürüz.

Kültür tarihçileri ilk edebî metinlerin, ezber ve aktarım kolaylığı sebebiyle şiir olduğunu söylerler. Bununla birlikte tarihte geriye gidildikçe oyunla şiirin yan yanılığı daha açık seçik görülür. Hollandalı tarihçi Huizinga, İkinci Dünya Savaşı'nın arifesinde yayımladığı *Oyuncu İnsan* (Homo Ludens) adlı eserinde “Oyun, kültürden daha eskidir.” diyerek oyunla insan, oyunla hayat, oyunla sanat arasında varoluşsal bir ilişki kurar.³ Ona göre oyun, hayvanlarda da görülebilen derin bir hayatîyetin dışı vurumudur.

Huizinga, edebiyatla oyun arasındaki ilişkiye dikkat çekerken şiirin, ilkel kültürlerin içinde “oyun esnasında”, “oyun olarak” doğduğunu söyler: “Şiir eylemi aynı zamanda, çok kişi arasında oynanan sürükleyici ve neşeli oyunun ve arkaik topluluğun grupları arasındaki ateşli rekabetin içinde de gelişmiştir. İlkbahar bayramlarının veya kabilenin diğer mevsimlik törenlerinin neşeli biçimleri altında kutlanan, kadın-erkek arasındaki yakınlaşma kadar şiirsel ifadeye daha yatkın başka hiçbir alan yoktur.”⁴ Fuat Köprülü de eski Türklerde şaman, kam, baksı olarak anılan kimselerin istiğrak hâlinde

birtakım şiirler okuduğunu, bu şiirlerin “Türk şiirinin en eski şeklini” teşkil ettiğini söyler.⁵ O döneme ait destanlar üzerine araştırma yapanlar ayinlerin şiirselliğine, ilahilerin ve sihirli sözlerin seyirciler üzerinde bıraktığı kuvvetli etkiye dikkat çekerler.⁶ Dünyada pek çok araştırmacı, şamanların sözlerini, danslarını ve teatral hareketlerini sanatın başlangıcı olarak görür. Çünkü elinde davulu ya da kopuzuyla şaman, ne kimilerinin zannettiği gibi vahşice çalıp söyler ne de kabaca dans eder. Her şaman kendi şiirini okur, başka bir şamanın sözlerini tekrar etmekten özenle kaçınır. Jest ve mimikleriyle ritmi, figürleri şahsileştiren şaman, söz gelimi bir ölünün ruhunu öbür dünyaya geçirmek için iki gün sürebilen uzun şarkılar söyleyebilir. Şamanların bir başka fonksiyonu, gelenekle beraber dili de korumalarıdır. Orta Asya'daki bazı boylarda şamanlar göçmen şarkıcı, tarih anlatıcısı, şair olarak da karşımıza çıkar. Huizinga da bu tarihsel ilişkinin farkındadır: “Şiir olan her şey oyun biçimi altında gelişmektedir: Tanrılara ibadetin kutsal oyunu, kur yapmaya yönelik törensel oyun, kavgalı oyun; böbürlenme, hakaret ve alayın eşlik ettiği rekabet oyunu, beceri ve yetenek oyunu.”⁷

Görünen o ki oyun, kutsalın refakatinde ciddiyet kazanır. Yazı da tıpkı oyun gibi daha büyük daha tatminsiz daha derin ve belki daha karanlık bir dip dalganın uzantısıdır. Yazmak bir oyun şekli olarak o dip dalganın tazyikinden faydalanır. Çünkü oyun güdüsüyle yazmak, ölüm fikri karşısında benzer bir anlam kazanır; başka bir ifadeyle, ölümün anlamsızlık

dayatan tırpanı karşısında oyunla kurmaca omuz omuzadır. *Gilgamiş* gibi insanlığın en eski yazılı metninin içerdiği ölümsüzlük arayışını düşününce şu önermeye hak vermeden edemeyiz: Yazı “olanaksız arzuların bir kurmaca aracılığıyla giderilmesi” değil de nedir?

Olanaksız arzuları yazıyla gidermenin birtakım bedelleri vardır. Yazar, kelimeler karşısında yaşadığı heyecan sebebiyle reel dünyanın müntesipleri tarafından hafife alınabilir. Bu, onun oyuna sadakatının göstergesidir. Memnuniyetsiz babanın bahçede oynayan çocuğa bakışı, oyunun devamı için elzemdir. Ciddiyet, kurmacayı alt edemez: “Oyun bizatihi bir kavramdır. Bu kavram, olduğu hâliyle, ciddiyet kavramından daha üst bir düzlemde yer almaktadır. Çünkü ciddiyet, oyun’u dışlamaya yöneliktir, oysa oyun ciddiyet’i rahatlıkla içerebilir.”⁸ Kurmaca, bütün bakışlardan sıyrılıp bambaşka bir gerçeklik inşa eder. Kahraman, dünyevi kaidelerle yargılanamaz. Kahraman sadece içinde doğduğu evrenin şartlarına, gereksinimlerine riayet edip etmemekle tartışma konusu olabilir. Kısacası Gadamer haklıdır: “Oyun-cular oyuna aittir.”⁹

Oyunun kendi iç düzeni, şartları, kuralları vardır. Tam da bu yanıyla dünyaya karşı özerkliğini ilan eder. Dünyayla ilişkisini en aza indirdiği için de çıkardan uzaktır. Günlük yaşamdan zaman ve mekân olarak ayrışır. Metinde bu ayrışma dil ve kurgu sayesinde gerçekleşir. Kısa sürede kutsal olmasa da kutsala yakın bir dokunulmazlık alanı kazanır:

“Arena, oyun masası, sihirli çember, tapmak, sahne, perde, mahkeme; bunların hepsi biçim ve işlev açısından oyun alanlarıdır, yani tahsis edilmiş, ayrılmış, çevresine parmaklık çekilmiş, kutsallaştırılmış ve kendi sınırları içinde özel kurallara tabi kılınmış yerlerdir. Bunlar bildik dünyanın ortasında, belirli bir eylemin gerçekleştirilmesi amacıyla tasarlanmış geçici dünyalardır.”¹⁰

Kurmacanın kendisi bir cürettir. Tasavvur gücü, gerçekte olmayan aracılığıyla hayatın ortasında bir parantez açar. Gerçeği çıkış rampası olarak kullanır ama ona sadık kalmaz. Gerçekle arasını dil marifetiyle belirleyen bir parantez açar. Bu parantez, çarpıcı biçimde tinsellik ihtiva eder. Realiteye başkaldırı bizatihi tinseldir. Kurmaca, zaten oyun ve eğlence olan dünyanın içinde yeni bir oyun kurmaktır. Dünya bir rüyaysa ve insanlar ölünce uyanacaklarsa kurmaca, rüya içinde rüyadır. İkincisinin birincisine borcu, birincinin ikincisinden alacağı yoktur. Rüya ile rüya içindeki rüya, aynı uykunun, daha doğru bir ifadeyle aynı oyunun parçasıdır. Hayat da kurmaca da ölüm karşısında benzer acizliğin ürünüdür.

Oyun ve edebiyat gerçek dünyayla nihai olarak uzlaşamaz. Oyun uzlaşırsa bozulur, kurmaca uzlaşırsa çöker. Kurmacada her şey gerçektir, tartışmaya kapalıdır. Oyun kendi evrenini, dış dünyanın kurallarına riayet etmeden inşa eder. Kurmaca; söz dizilimi, anlatı örgüsü, okur gölgesi gibi bir dizi mühendisliğin gölgesinde şekillense de nihayetinde Borges’in dediği üzere “koşullara”

değil “düşlere” sadık kalmaya çalışır. Yazar, kelimelerden müteşekkil bir dünya yaratırken gerçek dünyadan yararlanır ama ona teslim olmaz. Onun teslim olacağı yegâne gerçeklik, uykunun son bulmasıdır. Yani ölüm.

-
- 1 Søren Kierkegaard, *Kahkaha Benden Yana*, Çev. Nedim Çatlı, Ayrıntı Yay., İstanbul: 2018, s. 298.
 - 2 Nebi Bozkurt, “Oyun” *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, c. 34, s. 15, 16.
 - 3 Johan Huizinga: *Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ayrıntı Yay., İstanbul: 2006, s. 16.
 - 4 Huizinga, *A.g.e.*, s. 159, 160.
 - 5 Mehmet Fuad Köprülü, *Edebiyat Araştırmaları I*, Alfa Yay., İstanbul: 2018, s. 89.
 - 6 H. J. Zonnickaja, Yakut Şamanlarının Destanları, Çev. Metin Özarslan, *Türkbi-lig*, 2002/3, s. 187.
 - 7 Huizinga, *A.g.e.*, s. 168.
 - 8 Huizinga, *A.g.e.*, s. 69.
 - 9 Hans-Georg Gadamer, *Güzelin Güncelliği: Bir Oyun, Sembol ve Festival Olarak Sanat*, Çev. Fatih Tepebaşı, Çizgi Kitabevi, Konya: 2005, s. 37.
 - 10 Huizinga, *A.g.e.*, s. 28.

KİBİR KURUSU

HÜSEYİN AKIN

Annesi onu hep “dünyanın en yakışıklısı” diye severdi. Neredeyse otuz yaşına kadar annesinin bu iltifatıyla beslenmişti Bahadır. Bu isim bile anne yüreğinin ona yerleştirdiği mertebeyi ifade ediyordu. Gözünü daldan budaktan esirgemyen kişi anlamına geliyordu. Daha emzikten kurtulur kurtulmaz küçük büyük herkes onu evde “paşam!” diye seviyordu. Aslında kimse ona annesinin ve yakın çevresinin baktığı gibi bakmıyordu. Babası bile annesinin bu birmek bilmeyen iltifatlarından sıkılır ve “Abartma hanımım!” derdi. Konu komşu annesinin göklere çıkardığı çocuğun yüzüne tekrar tekrar bakar bir türlü o abartılı güzelliği göremeyince “Kuzguna yavrusu Anka görünür.” der geçerlerdi.

Ergenlikle beraber Bahadır, isminin etki alanına girmeye başlamıştı. Annesi abartıyor olamazdı. Yalan söylemesi ise hiç mümkün değildi. Yakışıklı ve güçlü olduğundan emin olmak için saat başı aynanın karşısına geçer, uzun uzun kendini seyrederdi. Bir keresinde babası onu yine aynanın karşısında görünce takılmadan edememiş ve “Ne o Bahadır, aynada gelmesi gereken birini mi bekliyorsun?” diye sormuştu da o “Hayır, aynanın çağrısına karşılık veriyorum, baba.” diye savuşturmuştu.

Bahadır’ın yüzünü ayna ile teyit edip pekiştirme huyu o kadar ileri boyuta ulaşmıştı ki işlettiği kuyumcu dükkânını bile şehrin merkezinde yer alan Aynalı Çarşı’dan tutmuştu. Etrafında ona yakın olmak isteyenler, bir taraftan çok yakışıklı olduğunu yineleyip dururlarken bir

taraftan da herkesi satın alabilecek kadar zengin olduğuna inandırmak için türlü yalakalık yapmaktan geri durmuyorlardı. Rahat yaşamanın adı zenginlikse şayet Bahadır’ın zenginliği de o kadardı. Gerisi süte su katıp süt diye satmaktan ibaretti.

Çevresinde ondan daha yakışıklı, fiyakalı ve çok daha zengin bir yığın kişi vardı. Mesela Fikret tam da böyle biriydi. Onun paraya dair konuşup nispet yaptığı ya da kaşının gözünün, boyunun posunun, saçının sakalının şekli şemailiyle insanlara üstünlük tasladığı hiç görülmemişti. İlkokul, ortaokul ve liseyi aynı okulda okumuşlar, Fikret liseden sonra hukuk tahsili yapmış, üç sene ihtisas için İngiltere’de bulunmuş fakat okuduğu alanla ilgili bir görev almayıp baba mesleği olan mobilya, entegre ağaç işleri ve orman ürünleri fabrikasının başına geçmişti.

Bahadır ise liseden sonra okuyamamış, kardeşleri ile birlikte üç nesil devam ettirdikleri kuyumculuk işine yönelmişti. Fikret’in annesi o daha lisede iken amansız bir hastalığa yakalanıp kısa zaman içinde vefat etmiş, evleninceye kadar babası ve dedesiyle birlikte yaşamıştı.

Akşam ezanı okunur okunmaz şehir meydanından insanlar yorgun argın arabalar, otobüsler ve tramvaylarla bölük bölük evlerinin yolunu tutar çarşının gürültüsü gitgide azalır, esnaf kendini ya yakın çay ocaklarına atar ya da dükkânlarının önüne sandalye çekip muhabbete koyulurlardı. Bahadır, tabureli çay ocaklarını sevmez, deniz kenarındaki kafeyi tercih ederdi. Kuyumcu dükkânından

arabasını park ettiği kapalı otoparka doğru yürürken dükkân önünde birkaç kişiyle oturup çay içen Fikret’le göz göze geldi. Görmezlikten gelip tam yoluna devam edecekti ki Fikret buna müsaade etmedi. Oturduğu sandalyeden kalkıp Bahadır’a doğru yürüdü. Bahadır öne doğru kâkül kıvamında uzayan saçlarını başının saçsız kısımlarını örtecek biçimde tarayıp sabitlemiş arkadan ensesine doğru gelişigüzel uzayanları da bir saç lastiğiyle bağlamıştı. Geç de olsa Fikret’in tokalaşmak için uzanan elini parmak hizasından tuttu. Tam burnunun köprüsünde sivilceden çıban olmaya doğru yürüyen siyah bir nokta dikkat çekiyordu. Fikret bu noktayı tam soracaktı ki birdenbire vazgeçti. Bahadır iki parmağı ile öne düşen briyantınli saç tellerini yukarıya doğru yapıştırdı. “Nereye böyle?” diye sordu Fikret. Bahadır az ilerde kapalı otoparkı işaret etti. “Çay ocağında çay içelim hem laflarız eskisi gibi” dese de Bahadır bunu duymazlıktan geldi. Sahildeki kafede kahve içmek istediğini söyledi. Fikret, sen de gel, teklifi beklese de bu olmadı. Bahadır yıllarca aynı okul sıralarını paylaştığı arkadaşıyla göz kontağı kurmamaya gayret gösterir gibiydi. Kafasını kaldırıp uzun yıllar arkadaş ve dost olduğu Fikret’in yüzüne bakmak varken ayakkabısına, pantolonuna ve kemerine bakıyordu. Hele bir de ayakkabısından kemerine, oradan da Fikret’in yüzüne bir bakışı vardı ki görmeliydiniz. Sanki bir mezbelelikle karşılaşmış gibi önce yüzünü buruşturup burnunu bir sağa bir sola döndürdü sonra da dudaklarını torba gibi büzüp gözlerini sıfır noktasına kadar kıstı. Bunu tam da

Fikret'in yüzünü görür görmez yaptı. Fikret eski mektep arkadaşının böyle şekilden ekle girişinden hiçbir şey anlamamıştı. Cılız omuzlarını heybetli göstermek için bedenini kasıp kabartmaya çalıştıkça bir çizgi film kahramanına dönüştüğünün farkında değildi Bahadır.

Fikret'i bir acıma hissi aldı. İnsan nasıl da kendisi olmaktan çıkıp türlü dönüşümlerle başkası hâline gelebiliyordu böyle? Bunu anlamak zordu. İçinde yara hâline gelmiş bu kibir mikrobunun kaynağın daha yakından görmek istiyordu. Bunun yolu da arkadaşın daha fazla konuşturmaktan geçiyordu. Fikret, egosuna dizgin vurarak Bahadır'a gittiğ yere kendisini de götürmesini teklif etti. Bahadır, birlikte oturmak istemediğinden ne diyeceğini bilememişti. "Ama ben..." deyip sustu. Fikret ne diyecek diye pr dikkat beklerken o, kafasını sağı doğru yatırarak az ilerdeki otoparkı işaret etti. Bu işaret dilini çözmekte de zorlanmadı Fikret. Tuhaf olacağını bile bile "Tamam, sen arabanla gel, ben yürürüm sahil kafeye." diyerek karşıdan gelmesi muhtemel mazeret ve bahanelerin nn kapattı.

Fikret sahile giden kaldırımdan yürüyerek kafeye ulaştığında Bahadır, st katta her zaman oturduğu, manzarası en güzel olan köşede yerini almış kahvesini yudumluyordu. Teklif beklemeden masaya oturdu. Bahadır, Fikret'i görür görmez yine yolda ayaküstü konuşurken gösterdiği gibi benzer refleksleri sergilemeye başladı. Akli sıra onu kk görüp tepeden bakmaya çalışıyordu. Bunu yaparken kendisinin tepede olmadığı gerçeğini hesaba katmadığından olmalı bir türlü bu tekebbür sahnesini oynamaya muvaffak olamıyordu. Kafeteryanın açılır kapanır aynalı camına doğru kafası-

nı çevirip endamına ve suretine dair cesaretini toplamayı denedi. Burnunun üstünde ıbana doğru yürüyen yumruyu fark edip moralini daha fazla bozmamak için yönünü aynanın tersi istikametine çevirdi. Burası tam da Fikret'in oturduğu cepheye tekabül ediyordu. Ne ki yapacak bir şey de yoktu. "Sen ısmarlamıyorsun, bari ben kendime bir Türk kahvesi ısmarlayayım." diye Bahadır'a takıldıktan sonra garsona bir sade Türk kahvesi getirmesini söyledi. Fikret'in yanında oturuşu Bahadır'ı hiç ilgilendirmiyor gibiydi. Ona sanki yok gibi davranıyordu. Hâlbuki Bahadır'ın ona böyle davranmasını gerektirecek hiçbir şey de olmamıştı aralarında. Fikret, yıllarca arkadaş olduğu birinin bu anlamsız tutumundan sıkılmıştı. Kitabın ortasından konuşur gibi söze girdi:

"Bahadır, ya ben sana bir kötülük yaptım ya da biri sana çok fena yalan söylemiş. Ne dersin?"

Bahadır, Fikret'in yüzüne tenezzlsz biçimde bakarak zoraki karşılık verdi:

"Geç bunları!"

"Nasıl geçebilirim ki sen hiç böyle değildin, ne oldu sana? Sanki bilinmedik bir yerlere gidip gelmiş gibisin."

Bahadır arkadaşının yüzüne bakmadan kr bir noktaya bakar gibi karşılık verdi:

"Davul bile dengi dengine. Benim seninle ne işim olabilir ki?"

Fikret sinirlenir gibi olmuştu, bunu belli etmemeye çalıştı.

"Ne ben davulum ne sen zurnasın. Üstelik zurna veya davul olmak için

bir ses sahibi olmak gerekir. Senden hayat emaresi olacak bir ses duymadım hiç."

"Benim sesime değer biçmek sizin haddiniz değil, bunu bilmenizi isterim. Size ayıracak kadar değersiz vakte sahip değilim ayrıca."

"Hayretler içerisindeyim, insanın ancak hasmına syleyebileceğ sözleri pervasızca bana söylüyorsun. Bu husumete ve de cehalete dayalı cesaretinin kaynağın merak etmiyorum desem yalan olur!"

Bahadır yavaşça ayağı kalktı, süzülür gibi pencere kenarındaki duvara doğru yürüyerek sırtını duvara yasladı. İki elini pantolonunun cebine sokarak cevaplanmış bir soru kıvamında durdu. Akli sıra cesaretinin kaynağın bu şekilde ispatlamaya çalışıyordu. Pahalı ayakkabılarını, janjanlı kıyafetlerini ve marka takılarını cevap niyetine sergiliyordu. zerinde bas bas bağıran bir zenginlik vardı ve o bundan ötürü çok mutluydu.

"Anladım." dedi Fikret, "Cesaretinin kaynağın anladım! Belli ki sadece sahip olduklarıyla değil, sahip olduğunu sandıklarınla da kendini herkesten farklı ve üstün görüyorsun. Hâlbuki bu bir illüzyon!"

Bahadır'a sorduğu soruyu bir kez daha tekrarladı Fikret:

"Biri sana yalan söylemiş, ama kim?"

"Kim bana yalan söyleyebilir ki? Ben ocuk değilim!" diye sesini ilk defa yükseltti Bahadır.

"Bana inanmıyorsan lisede din dersi ğretmenimiz olan Hâdi Bey'e sor, hem o ikimizi de çok severdi." diye karşılık verdi Fikret.

Yalan neydi, neye dairdi, kim söylemişti? Bütün bunlar ziyadesiyle kafasını karıştırmıştı Bahadır'ın. Hâdi Bey'e karşı da özel bir muhabbeti vardı. "Benim Hâdi Bey'e falan ihtiyacım yok!" dese de içten içe onunla konuşma isteğine de mâni olamıyordu. Kasada sadece kendi hesabını ödeyip hoşça kal, bile demeden çıkıp gitti Bahadır. Fikret, Bahadır çıkıp giderken onun azametli yürümek için çektiği zahmeti arkadan bir süre izleyip olduğu yerde düşüncelere daldı. İtham etmek, yargılamak yerine bu eski mektep arkadaşı için bir şeyler yapmalıydı. Uzun süre düşündükten sonra aklına bir çözüm yolu gelmişti. Lisede ikisinin de din kültürü öğretmenini olan Hâdi Bey'e Bahadır'ın durumunu anlatacak, o da böylelikle bir vesile bulup Bahadır'la bir araya gelecekti.

Hâdi Bey için emeklilik diye bir şey yoktu. Resmî görevi bitse de ulvi mesuliyete dayalı evrensel görevi için her daim yollardaydı. Bir gün yolunu Bahadır'ın yolu ile keşiştirdi. Akşamleyin sahil şeridinde geziye çıkmış, zaten onun da her akşam vakit geçirdiği kafeye yakın köşe başında arabasını park edeceği yerin hizasında yürüyormuş gibi yapıp tesadüfen ona rastlamış görüntüsü vermişti. Bahadır arabasını durdurup nezaketle inerek Hâdi Hoca'nın elini öpmüş ve onu gittiği kafeye kahve içmeye davet etmişti. Hâdi Hoca ise "Biliyorsun evlat, çaylar benden!" diyerek onu az ötede duvar dibindeki balıkçı kahvesine davet etti. Bahadır, hocasının dediğine uydu ve tabureli balıkçı kahvesinde oturup çay içtiler. Sanki o kibirli üstten bakan Bahadır gitmiş de yenisi gelmiş gibiydi. İşten güçten, evlilikten, paradan, dünyadan konuştuktan sonra asıl meseleye gelmişlerdi. Zaten Hâdi Hoca'nın amacı da bu asıl mesele idi. Dur-

duk yerde bir cümle yuvarlayıverdi Hâdi Hoca sohbetin ortasına: "İnsan yalana ve mecaza değil sahîh olana ve hakikate inanmalıdır evlat!" Bahadır düğümü çözmek istercesine mukabelede bulundu: "Öyledir evet hocam ama günümüzde çoğunlukla yalan hakikatin elbisesi ve sahîh olanın maskesi ile dolaşıyor." "Tam da bu!" dedi Hâdi Hoca, Bahadır'ın sırtını sıvazlayarak. Kendisiyle yüzleşmesini sağlayacak örnekleri sıraladı: "İnsana en büyük yalanları en sevdikleri, en yakınları söyler. Bunlara yüzde yüz inanmadığımız ve kapılıp gitmediğimiz sürece bir sorun yok. Lakin problem bunları gerçek sanmakta yatıyor. 'Sen bir tanesin, sen kralsın, dünya güzelisin, prensin...' diye yaldızlı iltifat sandığındaki bütün taltifleri cömertçe üzerimizde deneyen annelerimiz ve babalarımız çoğunlukla bizi bir yalana mahkûm ettiklerinin farkında bile değillerdir. Yaptıkları şey muhabbetlerinin büyüklüğünü dilleri döndüğünce ortaya koyabilmektir. Dilleri dönebildikçe gerçeklik ve hakikatle temasa geçmiş olurlar. Gerisi mübalağa, mecaz ve yalandır. Bu abartılı muhabbet sözcükleri kişiyi kendini müstesna varlık gibi görmeye götürür. İçinde günden güne bir kibir ağacı büyüüp durur. Hâlbuki insan kendini büyük görmekle sadece büyük bir aldanış yaşar, sen seni değil Allah seni bir kul olarak büyük görsün! Ebu Hüreyre'den rivayet edilen bir hadiste Peygamberimiz: *'Vaktiyle kendini beğenmiş bir adam güzel elbisesini giymiş, saçını taramış, çalım satarak yürüyordu. Allah Teâlâ onu yerin dibine geçiriverdi. O şahıs kıyamete kadar debelenerek yerin dibini boylamaya devam edecektir.'* demıştır."

Bahadır ilgiyle dinliyordu, tam burada söze karıştı: "Bir insana başka kim yalan söyler?"

Hâdi Hoca gülümseyerek cevap verdi: "Tabii ki aynalar! Sevdiklerimizin abartılı sevgi sözcükleri, kendimize uyarlı ve de ayarlı olan aynalar hoşumuza giden yalanları söylerler. Biliyorum biraz sonra bana hızlandırılmış tevazu eğitimini nereden alabileceğimizi de soracaksın evlat!"

Bahadır bir cevaba hazır vaziyette kafasını soru işareti gibi yukarıya kaldırdı. Hâdi Hoca Bahadır'ı yukarıdan aşağıya merhametle süzerek konuyu bağladı:

"Bize en kalıcı tevazu eğitimini insan olarak muhtaçlığımız ve de en büyük hatip saydığımız ölüm verir. Ölümün karşısında hiçbirimiz güçlü değiliz. Azığımız varsa ne mutlu! Kibir, insanın fıtratını ve istikametini bozan bir kötülüktür. Gelir bir ur gibi insanın alnının ortasına, şahsiyetinin merkezine kurulur. İnsanın duruşunu, yürüyüşünü, hayata ve eşyaya bakışını değiştirip kişiyi kendine yabancılaştırır. Bir şeyin asliyesi kabuğundan değil özünden belli olur evladım. Biliyorsun biz bunları hep derste anlatmıştık."

Bahadır, hocasının sözüne ilk kez espriyle karşılık verdi: "Ben o sınavdan demek ki çok düşük almışım Hocam."

"Asıl notu şimdi aldın Bahadır evladım! Görüyorum ki rakamların kifayet edemediği bir hakikate ulaşmanın irtifasını yaşadın bir iki saatte. Sahici güzelliğin ve asli zenginliğin ne olduğunu kavradın. Ne mutlu sana!"

BÜLBÜL'ÜN SESİNDE SAKLI DURAN

GÜVEN ADIGÜZEL

Bülbül havalanmış yüksekten uçar
Has bahçe içinde gülüm var dey
Seni seven aşık serinden geçer
Güzeller içinde yârim var dey
Karacaoğlan

Ne zaman bir bülbülün sesi duyulsa, uzak bir uğultu gibi şarkılar ruhumuzu sarsa ya da aşk ile vatan içimizde aynı anda tutuşsa, gidip o meşhur Selanik türküsüne düşer gönlümüz. Evet, her seferinde, bülbülüm altın kafeste. Sesin düğümlendiği, sözün sınırlandığı, hançerenin sustuğu bir an. Bülbül kafeste tutsak, kafes aşka düşmenin sembolü, özgürlük kavuşmak. Bülbülün kederini sesinden tanırız. Altın kafesin nazlısı değil, nar-ı aşkın tutsağıdır çünkü bir ömür; ben sana dayanamam yârim / ben sana aldanamam.

Bülbülün sesinde ne var? Ötüşünde saklı duran nedir dersiniz? Keder mi, ahenk mi, sevinç mi yoksa hiç bitmeyen haklı bir serzeniş mi? Gündelik hayatın koşuşturmasının ortasında muhasara altındayken, bir kuş sesinin musikili güzelliğine kulak verecek kadar ince yaşamaya hakkımız var mıdır? Galiba yok. Misafir olduğum evin bahçesine yeterince uykusuz bir seher vakti gelip konan bülbüllerin şakımlarını, asude bir bahar ülkesinin masmavi göğüne yükselmiş gibi dinlediğimi hatırlıyorum. Yalancı fecri gözlerken uykularıma yıldızlar yağdırarak parıldayan sesler. Neden, sevincime eşlik eden derinlerden bir eleme duyuyordum o hâlde bu kuşun ötüşünde? Bülbülün sesinde ne var? Bestekâr ve tamburi Refik Ersan şöyle diyor mesela: “Bülbül sesi, alafranga mıdır, alaturka mıdır? Ne cevap vereceğiz? Ne rast, nihâvend makamıdır; ne majör veya minördür. Yalnız, güzel bir musikidir. Musiki, herkesi ayrı ayrı seslerle mütehassis eder.”

Goncayı Gül Yapan Aşk

Bülbül âşıktır, bunu herkes bilir. Gülü sevmiştir, gülden başka her şey

ona uzak. Gülün kızıl yapraklarında bıraktığı kalbi, her gece tan yeri ağarınca kadar şakıdığı için parçalanır, dağılan parçalarından goncalar fışkırır, bülbül aşkla budanır. Feryadını böyle duyurmuştur, cümle kâinata ayan olur bu aşk. Evet, bülbül âşıktır ama gül-bülbül ilişkisinin muhayyel bir aşkın sınırlarını taşıdığını söyleyebiliriz. Bülbülün âşığa, gülün de maşuğa benzetildiği bu ilişkinin başlangıcı, bülbülün güllerin açtığı günlerdeki daha coşkun, canlı, arzulu ötüşüne hizalanmıştır. Ama çok bilinmezli bu muhayyel sınırların, şairler tarafından -imgenin cazibeli gücüyle- yeniden çizilerek her seferinde başka rotlara doğru kanatlandırılmasında çok fazla bir beis yok. Bülbülün o küçük hançeresinden çıkan seslerin hatırı, bu kanatlandırmaya izin veriyor çünkü. Şairin elinden gelen budur.

Bülbül-gül ilişkisinde, gülün bülbülün göğsünden akan kanla kızararak, o koyu kırmızı rengini aldığına dair görkemli anlatının, Fars edebiyatından divan edebiyatına ve Doğu'dan Batı'ya kadar çok geniş bir zeminde hayat bularak, nihayetinde Fuzuli'den Oscar Wilde'a değin uzanmasında, bülbülün bağrını kanatan o sonsuz fedakâr aşk'ın doğurduğu yaygın evrensel duygunun ve buna bağlı etki gücünün de payı vardır. Sonsuz fedakâr aşk, her daim hayranlık, hüznün ve hayretle seyredilir.

Aşkın Adaleti

Evet, gül naz uykusundan uyandı-ğında bülbülün kanını içer. Bülbül buna hazırdır. Ki goncayı gül yapan, bülbülün ölümsüz aşkıdır zaten. Gülün hilesi ile bülbülün rızası, iç içe geçmiş aynalar gibi karşılık-lı olarak sonsuza uzanır. Hangisi

gerçek, aslında bilinmez. Bülbül en başından razıdır belki, bağı kanasa da goncanın kızarıp gül olmasına. Ya da gül, bülbülü, aşk için nelerden vazgeçebilir diye sınamıştır o anda orada. Âşıklar sınınmaz mıydı?

En kederli türküleri, en güzel şiirleri ve en dertli şarkıları bülbülün aşkına ve ötüşüne dipnotlar düşürerek büyük bir feryada dönüştüren sır, bülbülün gülü terk eylese de kanyan bağrından damlayan kanın hesabını soracak kadar cesur olmasında saklıdır. Âşık olacak kadar cesur ama kendi yakasına yapışacak kadar adil değil. Aşkın adaleti yoktur çünkü, bunu en iyi bülbülün bağı bilir ve âşık kendine haksızlık yapmaktan çekinmez. Bir nağmede bin sihir yapıp kanından gülün kalbine kopmaz bir kızıl hat çekse de yine aynı sona ram olacaktır, aşk için ötüşünü ölümsüz şarkılara benzetmesinin de bir hükmü yoktur. Gül onun yurdu mudur?

Yurdu Güllerden Bilinen

Bülbül, nightengale, andelib, hezar... Binbir türlü hikâye söyleyen, güzel sesli, kul öksüzü, ahenk kuşu. Gül bahçesinde bekler bizi, güller arasındadır yeri. Yüz yapraklı sadberk ile sarhoş olmuştur. *Gülistan*'dan beyitler okuyarak karşılar yeni günü. Yurdu güllerden bilinir, yeri güllere sorulur. Aşk onu dağlamıştır, gül olur, gülden seslenir. Gülizar makamında ahuzar eder, ki bu feryadını ıslıklı ötüşüyle destan eyler. Dünya onu gülden sorar.

Bülbülün sesinde ne var?

KENDİNİN GÖLGESİ YAHUT GİZEMLİ BİR MASKE

s ü m e y y e ö z g e n

*Ben,
sayısız piyes oynayan sayısız aktörün
geçip gittiğı canlı sahneyim.*

Fernando Pessoa

Sonra, dışarıdaki o uçsuz bucaksız sessizliğin içinde pencerele-
rin kapanması ve yanması lambala-
rın. Biçimsiz gölgelerin canlanması
duvarlarda. Yağmurun çatıları
dövmesi. Ürpertiyle gelen o belirsiz
duygu. Kalbi titreten o tedirginlik.
Bütün veda mendillerinin o anda
sallanışı kalpte. Ve sevilen her şeyin
er ya da geç gelip yaralaması ruhu.
Göğüs kafesinde kalbin hıçkırıklar-
la on binlerce kez parçalanışı. Adı
konulamayan; hangi kıyıya, hangi
gemiye, hangi rıhtıma, hangi yurda
duyulduğu belirsiz özlem. Dipsiz bir
kuyu olan ruhun neyle, nasıl dola-
cağının bilinemeyişini bir kez daha
acıyla hissetmek. Yatağında akan bir
nehir gibi, içinde akıp gittiğini his-
setmek hayatın. Hiçbir şey düşün-
meden, uyumadan ve içine karışma-
dan kıyısına oturup bir seyirci gibi
izlemek o nehri. Bir aynaya bakar
gibi baş başa kalmak kendi ruhunla.
Ve üşümesi ruhun; yalnızlık... Kim
ki hisse derse ruhunun bir kez üşü-
düğünü, bunu hayatı boyunca bir
daha hiç unutamaz. Çocukluğunda
bir kez üşümüş ve hayatı boyunca
bir daha hiç ısınamamış bir ruhtan
bahsedeceğim size. Hiçbir sevginin
evlat edinmediğı, hiçbir dostluğun
oyunlarına almadığı; ruhu karanlık
bir bura, ruhu boşluğun etrafında-

ki uçsuz bucaksız baş dönmesi, ruhu
bir okyanusun hiliğın içindeki bir
deliğ e doğru sonsuz emiliş i, ruhu
yüzüstü bırakılmış zavallı bir çocuk-
tan; Fernando Pessoa'dan.

Kırk yedi yıllık hayatı boyunca, bü-
yük annesi gibi delirmekten korkan,
beyninin aşırı uyarılış ıyla zaman
zaman krizler geçiren, alay edilen,
gülünen, hayatı boyunca tutkuyla
seveceğı annesi tarafından bile çok
zeki ama bir o kadar da anormal
görülen, olağ an dış ı biri olmayı
arzuladığı için bilinçli olarak anor-
mal davranmakla suçlanan ve ailesi
tarafından bile anlaşılamayan bu
çocuk, Pessoa, ruhunun en derinleri-
ne kadar mühürlenmiş bir yalnızdır.
İini dökecek kimsesi olmadığını
düşünen, kaygılarını arkadaşlarının
bilmesinden bile kaçınan, zaten ger-
çekten hiçbir zaman yakın arkadaşı
olmadığını düşünen bu utangaç ve
yalnız ruhlu çocuğ un gözünde, onun
yakın dosttan anladığı şeylerin kıyı-
sına bile yaklaşılabilen kimse yoktur
bu dünyada. Denizin ortasında kala-
kalmış bir kazazede gibi tek başına-
dır o. Yeryüzünde onunkinden daha
sevgi dolu, iyilik ve merhametle, aşk
ve sevecenlikle yüklü bir ruh yoktur
ona göre ama yine de hiçbir ruh
onunki kadar yalnız değıldir. Ama

bu yalnızlık dışsal nedenlerden kay-
naklı değıl tamamen içsel nedenlere
bağlıdır. Tam da bu yüzden henüz
ufacık yaşlarında edebiyatın efsunlu
ve heyecan verici oyun bahçesine
elimsiz bacakları, üşümüş ruhu
ama bir dehanınki gibi işleyen
ış ıltılı düş gücüyle koşarak girer
Pessoa ve kendine orada tek kişilik
bir hayat kurar. Yıllar sonra yazdığı
bir şiirden anlaşılır ki bu adam, kırk
yedi yaşında öldüğü ana değ in o
bahçeden hiç çıkmamış ama kendini
edebiyatın maskesinin altına gizle-
yerek yaşamayı öğrenmiş hâlâ ruhu
yaralı o küçük çocuktur: "Maskeyi
ıkarıp da aynaya baktım / yıllarca
önceki çocukla aynı çocuktum / hiç
değ işmemiştim... / Maskeyi çıkar-
mayı bilmenin olumlu yanı bu. / Sen
hâlâ o çocuksundur."

Yarının ne getireceğini bilmiyo-
rum... Bu, Lizbon'da bir hastane oda-
sında henüz ölmeden önce bir kâğıt
parçasına yazdığı son cümlelerden
biridir Pessoa'nın. Gecenin sonsuz
karanlığı içinde bir nehir gibi akan
hayata karışmadan onun kıyısında
oturmayı tercih eden, daima haya-
tın seyircisi olmayı isteyen, yaşama
bilmece çözen birinin ilgisiyle bakan
bu adamı, ölmeden önce kendisi-
nin yazdığı bu cümlelerden daha

iyi anlatacak hiçbir cümle yoktur belki de. “Esrar, kimsenin yaşamına benimki kadar derinden, hatta deneyim yerindeyse bu kadar teklifsizce nüfuz etmemiştir. Dünyanın gizemi yalnızca düşüncemi değil bütün duyarlılığımı da işgal ediyor.”² diyen Pessoa için henüz çocukken okuduğu kitaplarda bile kendini belli eden gizeme, esrarengiz ve müphem olana duyduğu güçlü ilgi, onun hayata daimî bakışı aynı zamanda da ışıltılı dehasının ürünüdür. Esrara ve mistiğe olan eğilimi haricinde hayattaki bütün heveslere ve ideallere karşı pasif ve ilgisiz olan, zihni kuşku ve tereddütlerle dolu, ruhu belirsizliğin içinde salınan bu adamın gözünde dünya sıfırdır; ama esrar dolu bir sıfır. Her şey esrardır, meçhuldür ve tam da bu yüzden dünya ve her şey anlam yüklüdür. Çünkü bu, yaşamın gizemine, ciddiyetine ve var olmanın esrarengiz önemine dair içerisinde metafizik fikir barındıran derin bir kavrayıştır. Onun esrara ve düşe duyduğu tutku, bu dünyanın tamamen dışında olan bir şeyi, bir özü hakikat olarak tahayyül etmesini sağlar. İşte o öz, birin içindeki çokluk, sıradan olandaki benzersizlik, basitliğin içindeki sonsuzluktur.

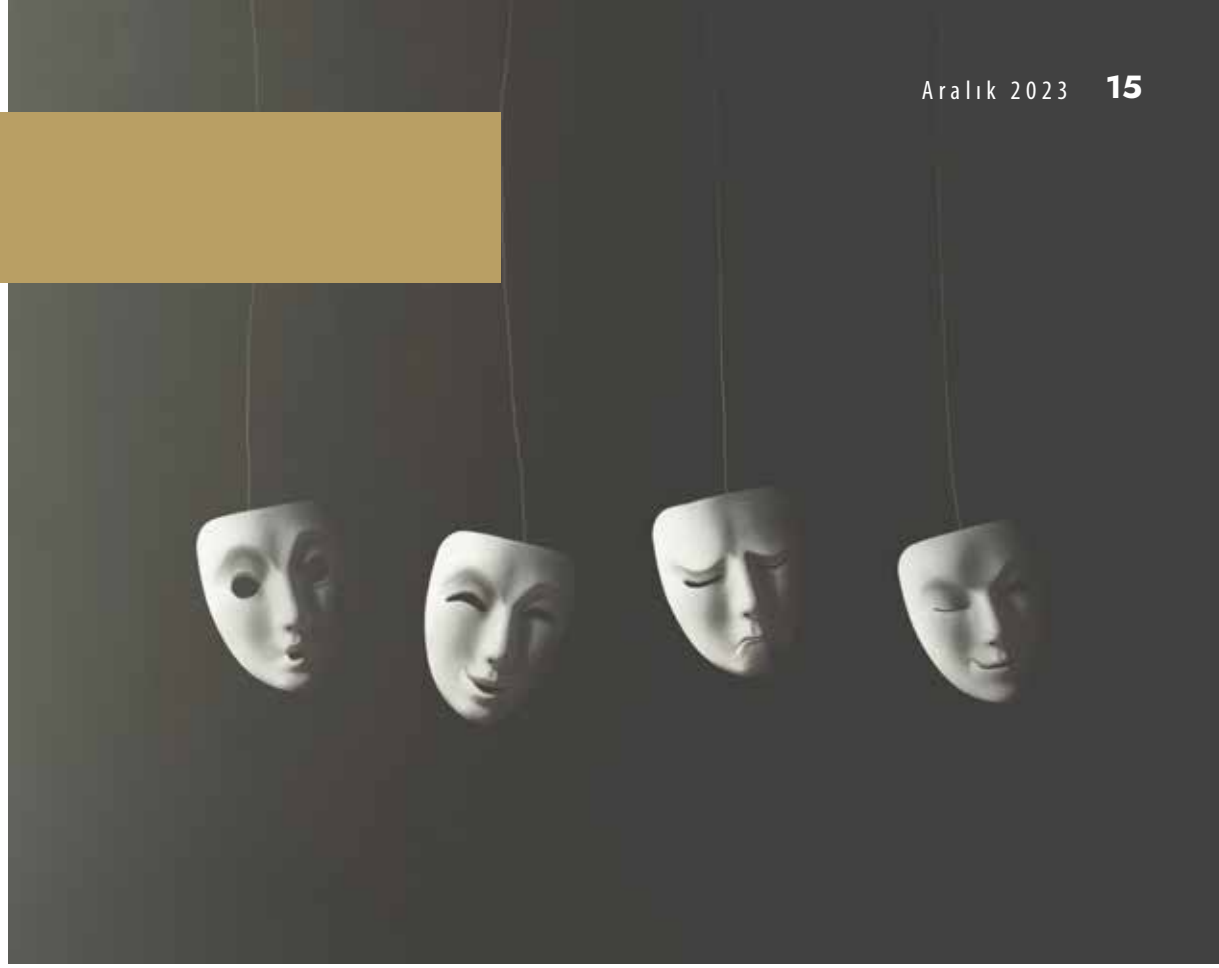
Onun hayatı, yazarlığı ve şairliği, ruhunun sürekli olarak bu “öz”ü araması, kavramaya çalışması ve kavrayabildiği kadarıyla da şaşkın insanların o hakikati, yani “yaşamın korkunç önemine dair bilinci” anlayabilmesini sağlamak üzerine kuruludur. Bu bilinç her an görülen şeyler karşısında bile gözlerin

kamaşması, heyecanlanmak, bir çocuğun doğarken duyduğu o büyük şaşkınlığı bilmek, şeylerdeki güzelliğe tutkuyla hayran olmak, ufacık ayrıntının içinde dahi yeryüzünün asla ölmeyen şiirini görebilmek ve her an, dünyanın o sonsuz yeniliğine doğduğunu duyumsamak yani tam manasıyla yaşamaktır. Ve yaşamak bir başkası olmaktır; akşamdan sabaha kara tahtada ne varsa silmek, her an dirilen bir heyecanla her şafakta yenilenmiş olarak kalkmak...³ Her insan gibi tek bir bedene ve tek bir ruha sahip olan Pessoa insanın sınırlılığını dehasının ve düş gücünün sınırsızlığıyla kırar ve dünyanın o sonsuz yeniliğine doğmanın heyecanını bir başkası olarak yeniden yeniden yüzlerce kez tadar. Bunu da öldüğünde ardında bıraktığı tahta sandığı açıldığında ortaya çıkan, hayatlarıyla ve kişilikleriyle birlikte tasarladığı kahramanları, heteronimleri ya da alt kişilikleri aracılığıyla yapar.

Portekizce “kimse” anlamına gelen; Latince ise persona, yani “maske” ya da “oyun kişisi” ile eş anlamlı olan

Pessoa adı bir anlamda onun kaderidir.⁴ Henüz ufacık çocukken değişik kimlikte kahramanlar tasarlamaya başlayan ve ömrü boyunca bunu çoğaltarak devam ettiren Pessoa için, her biri sanki birer oyun kişisi belki de düş gücüyle yüzüne taktığı ve sürekli değiştirdiği maskeler olan bu kahramanlar onun “maske” anlamına gelen adıyla birlikte düşünüldüğünde hayatında ve edebiyatında oldukça anlamlı bir yere oturur.

Hayatı boyunca ruhunda ürpertici bir kalabalıkla yaşayan ve “Ne kim olduğumu biliyorum ne de hangi ruhun benimki olduğunu. (...) Kendimi çoğul hissediyorum. ... sayısız ve fantastik aynalarla süslü bir oda gibiyim. (...) İçimde yabancı yaşamlar yaşıyormuş gibi hissediyorum kendimi; ama eksik olarak. Sanki varlığım bütün insanların varlığına katılıyormuş ama her birinde eksik olarak bulunuyormuş gibi eksik.”⁵ diyen Pessoa’nın bildiği ilk heteronimi, alt kişiliği ya da kahramanı ise yalnızlığının ve anlaşılamanın verdiği hisle henüz altı yaşlarında düşlerinde var ettiği Adım Şövalyesi adında biridir ve bu yaralı ruhlu

 ocuk kendine onun tarafından gönderilmiş mektuplar yazar. O büyüdükçe büyüyen yalnızlığının içinde düşsel kahramanların sayısı da artar ve Pessoa giderek yaşamlarını ve yollarını kendisinin kurduğu bu kahramanların, aslında var olmayan bir dost çevresinin dünyasına gömülür: “Ben, kendimi tanıdığım dönemden beri gerçek dışı bazı kişileri, onlara siluet, hareket, karakter ve tarih vererek zihnimde yaratmış olduğumu hep hatırlıyorum. (...) Böyle yaptım ve dünyaya, asla var olmamış ama yaklaşık otuz yıl sonra bugün bile seslerini işitebileceğim, görüp hissedebileceğim dost ve tanışlar sundum... Tekrar ediyorum: Ben onları işitebiliyor, görebiliyor ve hissedebiliyorum... Ve onları çok üzülüyorum.”⁶ Kadınlar, farklı dillerde yazanlar, yarım kalmış karakterler... Öldüğünde ardında bıraktığı tahta sandığından çıkan 27 bin sayfalık farklı türdeki eserlerinin büyük bir kısmının altında, yaşam öyküsüyle, kişilikle hatta edebî bir duruşla donattığı bu düşsel şair ve yazarlarının, heteronimlerinin, k kteşlerinin imzası vardır. Sayısı bugün bile kesinleşmeyen bu hayal  dostlardan, kurgusal yazarlardan dördü ise gelecek kuşaklara kalır: Mühendis Alvaro de Campos; bir doktor olan Ricardo Reis; yolu hiç okuldan geçmemiş bir köylü olan, Pessoa’nın ortaya çıkışını “ iminde ustam doğdu.” diye anlattığı ve Pessoa dâhil bütün bu şairlerin ustası olan Alberto Caeiro; Caeiro ustanın yardımcısı olan ve Pessoa’nın, “Benimkinden farklı değil, belki bir nebze sakatlanmış hâli.” diye anlattığı ve *Huzursuzluğun Kitabı*’nın yazarı Bernardo Soares.

Kendi içimde birçok kişilik yaratım, durup dinlenmeden kişilikler yarattım, diyen Pessoa için hepsi farklı birer insan olan ve onun derin

yalnızlığını paylaşmak için gelen bu düşsel dostlar, hayal  kahramanlar, maskeler ya da oyuncular, adına ne dersek diyelim, sonrasında onun, hayatın tutkusuna başka bir insanın ruhuyla dâhil olma hissine imkân sağlayan aracılara dönüşmüş gibidir. Kendini sürekli yeni kimliklerle çoğaltan bu adam, yaşamın korkunç önemine dair bilinci, yaşamın metafizik anlamını burada bulur. şimdiki anın kaygısı onu derinlemesine sarıp sarmaladığında başka hayatları, başka ruhları ve başka duyumları yaşama yönündeki şiddetli arzunun ruhunu istila ettiğini hissederek. Farklı insanların ruhuyla bir kez daha duyumsamak yaşamı, bir çobanın doğaya bakışıyla ve gözleriyle, bir denizcinin ruhuyla ve kulaklarıyla daima yeni bir insan olarak hayata bir kez daha katılmak... Pessoa’nın hayat boyunca tahta sandığında biriktirdiği kahramanlarının hayatlarıyla yapmak istediği şey de tam olarak budur: “Bunların her birine derin bir yaşam anlayışı kattım; her seferinde farklı ama var olma olgusunun esrarengiz önemine daima ciddi bir dikkat yönelten bir anlayış bu.”⁷ çünkü o yalnızca yeni bir maske taktık a, kılık değiştirdikçe kendi var oluşunu hissederek: “Kılık değiştirdikçe tanık olurum kendime; hayatta olduğumu da böylelikle anlarım.”⁸

Belki de yeryüzünde bir daha hiç kimse, kendisine bu hayal  şair ve yazarların var olmadığını ima edenlere Hamlet’in mi yoksa Shakespeare’in mi daha gerçek olduğunu soran, düşlerinde var ettiği dostlarına ruhunu canlı bir sahne kılan Fernando Pessoa kadar çok ve yeniden dünyaya gelmeyecektir. Ona bundan geriye kalan şeyse bir sanatçı olarak onu bu dünyaya bağlayan giysiye üzerinden çıkarıp

attığında, ilerlemeye ve insanlığın iyiliğine hizmet edebilecek bir eseri geride bırakma düşüncesidir: “Kendimi böyle dönüştürerek, en kötü durumda, çok yüksek hayalleri olan bir deliye, en iyi varsayımda ise yalnızca bir yazara değil dahası bütün bir edebiyata kendimi dönüştürerek, kendi kendime eğlenmeme katkıda bulunurum (benim gözümde bu zaten yeterlidir!) ama aynı zamanda belki de evreni genişletmeye katkıda bulunuyor olabilirim, çünkü k ğıda ge irilmış güzel bir dizeyi ölmeye bırakmak, gökyüzünü ve yeryüzünü daha zengin kılmak, yıldızların ve insanların var olma nedenini daha heyecan verici ve daha esrarengiz kılmaktır.”⁹

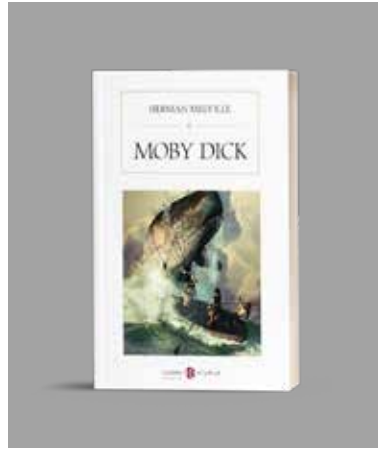
-
- 1 Fernando Pessoa, *Gizemli Bir Maske*,  ev. Cevat  apan, Kolektif Kitap, İstanbul: 2018, s. 13.
 - 2 Fernando Pessoa, *Pessoa Pessoa’yı Anlatıyor*,  ev. Işık Erg den, Sel Yay., İstanbul : 2019, s. 26.
 - 3 Fernando Pessoa, *Huzursuzluğun Kitabı*,  ev. Saadet  zen, Can Yay., İstanbul: 2013, s. 143.
 - 4 Fernando Pessoa, *Uzaklıklar, Eski Denizler*,  ev. Cevat  apan, Can Yay., İstanbul: 2023, s. 15.
 - 5 Fernando Pessoa, *Pessoa Pessoa’yı Anlatıyor*,  ev. Işık Ergüden, Sel Yay., İstanbul : 2019, s. 68-69.
 - 6 Fernando Pessoa, *a.g.e.*, s. 166.
 - 7 Fernando Pessoa, *a.g.e.*, s. 159.
 - 8 Fernando Pessoa, *Başıboş Bir Yolculuktan Notlar*,  ev. Işık Ergüden, Sel Yay., İstanbul: 2021, s. 60.
 - 9 Fernando Pessoa, *Pessoa Pessoa’yı Anlatıyor*,  ev. Işık Ergüden, Sel Yay., İstanbul : 2019, s. 189.

BİR FİLM

Ron Howard'ın yönettiği *Denizin Ortasında* (2014) filmi *Moby Dick* uyarlamasıdır. Filmden anlıyoruz ki balina yakıttır ve petrolden önce kullanılan bir hammaddedir. Koyun çobanlığı yapıp İngiliz kumaşı üreten İngiltere, bu balina sayesinde hem dünyaya hâkim olmuş hem de enerji gücünü elinde tutmuştur. Okyanusları vatan yapan (mavi vatan) İngiltere, bütün kıtaları kendi sahili gibi görmeye başlamıştır. Filmden bir alıntı: "Soylu türümüz geliştikçe, büyük ulusumuzu öne çıkaran, endüstri makinelerine yakıt sağlayan Tanrımıza şükürler olsun."

BİR KİTAP

Herman Melville, *Moby Dick* (1851) yani *Beyaz Balina*, ilk bakışta denizlerde geçen serüven romanı olarak sayılabilir. Ama Kaptan Ahab'ın gözünden romanı okursanız tutkunun, hırslın ve intikam duygularının derinliklerine inersiniz. Bu karakter Tevrat'ta geçen Kral Ahab'tır. Kaptanın gemisinin adı; Essex'tir. Bu isim İngiltere'yi kuran hanedanın adıdır. Yani gemi İngiltere'dir. Kahraman anlatıcı İsmail, görüp yaşadıklarını "gezi-yorum" bakışıyla anlatmıştır.

ÜÇ TAVSİYE İSMAİL IRMACIK

BİR ALTERNATİF GEZİNTİ

Herkes bir iş için evden çıktığında veya doğa yürüyüşü yaptığında cep telefonu ile küçük canlıların ve nesnelerin fotoğraflarını çekmeli bence. Ya da aynı şeyin farklı açılardan fotoğraflarını... Sonra akşam eve döndüğünde bütün fotoğrafları detaylı incelemeli. Böyle yapıldığı takdirde farkına varmadığımız birçok şeyi daha bilinçli göreceğimize eminim.

Gergin uykulardan, kr gecelerden
Bir sabah gelecek kardan aydınlık.
Sonra düğüm düğüm bilmecelerden
Bir sabah gelecek kardan aydınlık.

Abdurrahim Karakoç

@ necati.tonga X NecatiTonga

**“Unutulmamalıdır
ki ‘zaman’ en önemli
münekkittir ve
geleceğe kalacak
isimleri de en iyi o
belirleyecektir.”**

NECATİ TONGA

Muharrirlerin yazıları kadar yazılarını ortaya çıkardıkları muhitler, ortamlar ya da mekânlar da önemlidir. Öyle ki bu mekânlar geçmişte çoğu zaman bir üniversite mesabesinde olmuştur. Tarık Buğra, “Küllük” mezunuyum, der mesela; orada bir yandan yazı yazarken bir yandan da edebiyat âleminin nabzını tutar. Edebiyat ortamı olarak meşhur olmuş kahvehaneler, kıraathaneler, pastaneler bugün herkesin malumudur. Ve bu konuda ilk akla gelen şehir, tabii ki payitaht şehrimiz İstanbul’dur. Peki, Ankara bu konunun neresindedir? Ankara’nın bir edebiyat mahfili olarak ününü daha önce duymuş muydunuz?

Bu ay, Necati Tonga ile Ankara’nın bilinmeyenlerini konuşuyoruz. Necati Tonga, edebiyat tarihinin tozlu raflarında sıkışıp kalmış bilgileri, gizli hazineleri yer altından çıkarır gibi önümüze seriyor.

SÖVLEŞİ
SELMA MAŞLAK

Necati Bey, *Bir Edebî Muhit Olarak Ankara* isimli eseriniz, Ankara’da yaşayan ve Ankara merkezli *Geçerken* derginin ekibinde çalışan bir okur olarak oldukça ilgi çekici geldi bana. Bu konuyla ilgili sorulara başlamadan önce dilerseniz “mahfil” ve “muhit” kelimelerini biraz açalım. Nedir muhit ya da mahfil?

Hayatımızda ve sanat eserlerinin kurgusunda önemli bir unsur olarak karşımıza çıkan mekânın; edebiyatla, edebiyat tarihi ve edebiyat sosyolojisiyle de sıkı bir bağı vardır ki “edebî muhit” kavramı bu bağ neticesinde ortaya çıkan bir kavramdır. Bir topluluk içerisinde yaşayan şair ve yazarların oluşturduğu; kahvehane, pastane, lokanta, konak, dergi/ gazete idarehanesi, şair ve yazar evleri gibi zamana ve şartlara göre değişen edebiyat mahfillerinde gözlemlenen, yoğun bir edebiyat hayatı ve basın-yayın faaliyetiyle belirginleşen, çoğunlukla siyasi erkin yönlendirmesiyle ve şehir kültürüyle ortaya çıkan, bu özellikleriyle de benzerlerinden ayrılan geniş çevreye “edebî muhit” adı verilir.

“Edebî muhit” terimi, zaman zaman “edebiyat mahfili-edebiyat ortamı”, “edebiyat meclisi”, “edebiyat salonu” ve “encümen” gibi kelimelerle aynı anlama gelecek şekilde kullanılmakta, bu durum da kavramsal çerçevede karışıklığa sebep olmaktadır. Edebî muhit ile kastedilen, daha dar anlamlarıyla ön plana çıkan edebiyat mahfili (edebiyat ortamı), edebiyat salonu, encümen yahut edebiyat meclisi değil;

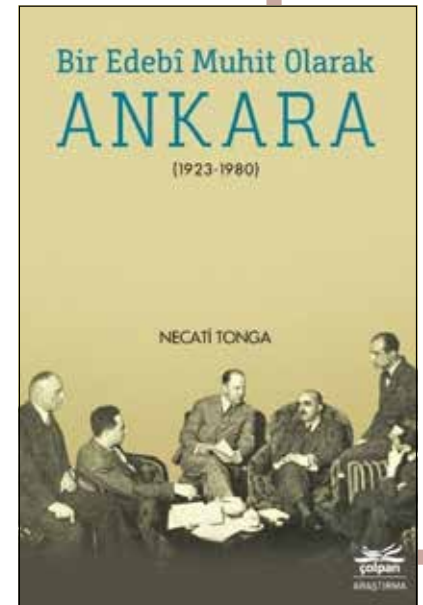
daha geniş bir “çevre” veya “atmosfer”dir. Edebiyat mahfili, edebî muhite göre daha küçük toplanmaların yapıldığı mekânlar için kullanılır. Bu bağlamda edebiyat mahfili, “edebî muhit denilen geniş atmosfer içerisinde şair ve yazarların toplandıkları, çeşitli vesilelerle iletişime geçtikleri, edebiyat faaliyetlerine sahne olan dar mekân” şeklinde tanımlanabilir. Mekânın bir alt başlığı nasıl “muhit” ve “edebî muhit” ise edebiyat mahfili de edebî muhitin bir alt başlığıdır.

Şüphesiz edebiyat mahfilleri deyince akla ilk olarak payitaht şehrimiz İstanbul geliyor. Çınaraltı’nı ya da Küllük’ü hepimiz biliyoruz. Peki, Ankara’nın bu konuda bilinmeyenlerini sorsam ne dersiniz?

Başta klasik edebiyatımız olmak üzere edebiyat tarihimizde yer eden pek çok edebiyat hareketinin merkezi İstanbul olmuştur. Devletin asırlarca İstanbul’dan yönetilmesi, şair ve yazarları himaye eden padişahlarla devlet büyüklerinin bu şehirde bulunması, İstanbul’un edebî muhit olmasına ve bu özelliğini asırlarca devam ettirmesine sebep olan belli başlı âmillerdir. İstanbul, merkez edebî muhit olma özelliğini XX. yüzyıla kadar sürdürmüştür. Millî Mücadele’ye merkezlik yaptıktan ve başkent olduktan sonraki süreçte ise Ankara, Türk edebiyatına yön veren önemli bir merkez olur. Yeni kurulan devletin yönetim yerinin Ankara oluşu, bu şehri kısa sürede bir cazibe merkezi hâline getirmiş, bu sayede Ankara Cumhuriyet Dönemi’nde zengin bir edebî muhite dönüşmüştür.

Ankara’nın bir edebî muhit olarak gelişiminde Millî Mücadele yıllarının özel bir yeri var. Ankara’nın önce Kuvayimillîye merkezi, ardından da başkent seçilmesi bu anlamda çok önemli. 1919-1922 yılları arasında Millî Mücadele’ye destek vermek amacıyla Yakup Kadri, Halide Edip, Mehmet Akif, Nazım Hikmet, Va-Nu, Faruk Nafiz, Sadri Ertem, Aka Gündüz gibi isimler akınlar hâlinde şehre geliyorlar. Bu isimlerin buluştukları Merkez Kiraathanesi ve Kuyulu Kahve Ankara’da karşımıza çıkan ilk edebiyat mahfilleri olarak anılmalı.

Bütün edebî muhitlerde olduğu gibi Ankara’da da zaman içinde doğal olarak oluşan edebiyat mahfilleri var ki bence bu mekânlar edebiyat hayatındaki hareketliliği ve zenginliği daha açık bir şekilde gözlemleyebileceğimiz yerlerdir. Bu mekânlar,

bir yönlendirmelerle kurulmuş mahfiller yahut edebiyat hayatını besleyen (TDK gibi, halkevleri gibi) “resmî” kurumlar değil; tabii seyri içinde, kendiliğinden oluşan “sivil” edebiyat ortamlarıdır. Mesela İstanbul Pastanesi, bu bakımdan güzel bir örnektir. 1923 yılında Ulus’ta açılan bu pastane, 1955 yılına kadar şehrin en önemli edebiyat mahfili olarak karşımıza çıkıyor. İstanbul Pastanesi, bu dönemde Ankara’da yaşayan yahut bir şekilde başkente gelen ediplerin en önemli toplandı mekânıdır. Gayriresmî bir edebiyat akademisi olarak nitelenen mekânın gediklileri arasında Yahya Kemal, Hüseyin Rahmi, Necip Fazıl, Ahmet Hamdi Tanpınar, Samet Ağaoğlu, Nahid Sırrı Örik, Yaşar Nabi Nayır, Ahmet Muhip Dıranas gibi pek çok isim vardır. Şairler, yazarlar, gazeteciler ve çeşitli kesimlerden sanatkarlar bu mekânda toplanıyorlar. Ve mah-

filde gerçekleşen toplanmalarda kanonik hiçbir gücün etkisi yok, bu durum tabii olarak ortaya çıkıyor. Benzer şekilde Özen ve Kutlu Pastaneleri, Kürdün Meyhanesi, Şükran Lokantası, Karpiç, Üç Nal, Kalem Meyhanesi, Morsalkım Meyhanesi, Piknik, Sanatsevenler Derneği, Tavukçu... Ankara edebî muhitinde karşımıza çıkan önemli edebiyat mahfilleri olarak anılmalıdır.

Ankara’nın günümüze ulaşmayı başarmış edebiyat mahfilleri var mıdır?

Bu sorunuza cevaplamadan evvel öncelikle şunu belirtmem lazım: Ankara çevresinde yaşananlar, âdeta tarihin ve talihin bir cilvesidir. Bu sebeple Ankara’nın edebî muhit olarak ortaya çıkışındaki tek faktör, Millî Mücadele’ye destek veren şair ve yazarların XX. yüzyılın başlarında burada yollarının

kesişmesidir diyemeyiz. Burada pek çok sebep devreye girmiştir. Şunu unutmamak lazım ki edebî muhitler genel itibarıyla şehir kültürüyle ortaya çıkarlar ve Ankara bu şehir kültürünü çok kısa zamanda kazanmıştır. Ankara’nın başkent oluşu, Meclis’in burada oluşu, şehrin yeni kurulan devletin “mücessemleşmiş” hâli olarak ortaya çıkışı, şehirde faaliyet gösteren TDK, TTK, Halkevi, Türk Ocağı gibi kurumlar; art arda açılan okullar, bu okullarda görev yapan hocalar ile okuyan öğrenciler bir bütün halinde şehrin muhit oluşuna zemin hazırlamışlardır.

Bu minvalde şehirde karşımıza çıkan edebiyat mahfillerinden maalesef yalnızca birkaç tanesi günümüze kadar gelebilmiştir. Taceddin Dergâhı, Mehmet Akif ve arkadaşlarının bir araya geldikleri, uzun edebiyat sohbetleri yaptıkları geçmişten günümüze kalan nadir edebiyat mahfillerinden biri olarak ön plana çıkıyor. Yine Kızılay’da hâlen faaliyetine devam eden Tavukçu Lokantası ve Mülkiyeliler Birliği günümüze kadar gelen edebiyat mahfilleri olarak anılmalıdır.

Sizce edebiyat mahfilleri günümüzde neye evrildi? Son dönemde Ankara’daki edebiyat mahfilleri ile ilgili neler söylersiniz?

Bugün için Ankara, İstanbul’la birlikte edebiyatın kalbinin attığı diğer şehir olarak karşımıza çıkıyor. İki şehir âdeta edebiyat ortamlarını ve edebiyat hareketliliğini bölüşüyorlar gibi. *Hece*, *Edebiyat Ortamı* gibi çeşitli dergilerin idarehanelerinin,

“

Avcumuzdan kayıp giden değerler için ağıt yakmak kolaydır, önemli olan zamanında değerlere sahip çıkmak ve onları muhafaza ederek gelecek kuşaklara aktarabilmektir.

Kurtuba Kafe ile Papaz'ın Bağı'nın son dönemde Ankara'daki řair ve yazarlara edebiyat ortamı olduğunu duyuyorum. Mahfiller bağlamında dūřundūęumuzde ise geçmişe nazaran řair ve yazarların -belki çağın ve zamanın bir gereği olarak- bir edebiyat mahfilinde buluşup edebî sohbetler yapmaktan imtina ettiklerini, edebiyatçıların daha çok kendi dairelerinde yaşadıklarını veya çok dar çevrelerle iletişime geçtiklerini söylemek mümkün. Bu durumun oluşmasında şüphesiz ki teknolojik gelişmelerin etkisi var. Artık řair veya yazar, bir telefonla yahut bilgisayarla istediği kişiye anında ulaşabiliyor. Bu da edebiyat sohbetlerinin ve edebiyat mahfillerinin azalmasına yahut şekil değiştirmesine yol açıyor.

Edebiyat turizmi açısından ülkemizi değerlendirmenizi istesem neler söylersiniz? Edebiyatın nabzını tutan önemli mahfilleri derinlikli çalışmış biri olarak gördüğünüz eksiklikleri anlatabilir misiniz?

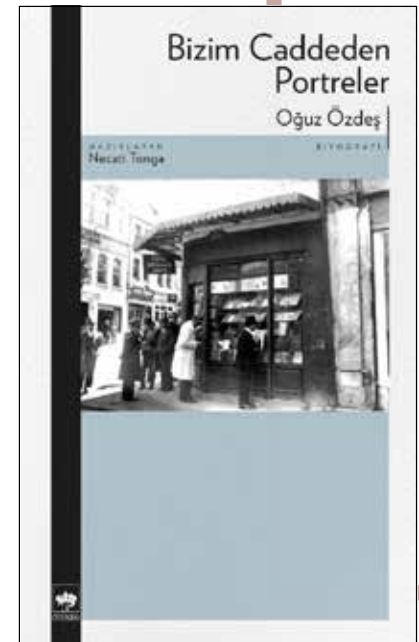
Kültür ve sanat faaliyetleri bağlamında ülkemizin en önemli eksiklerinden biri, edebiyat turizmine yeteri kadar önem vermememizdir. Örneğin geçmişte Ankara'da pek çok edibe iletişim ortamı olan edebiyat mahfillerinin bugün esamisi bile okunmuyor. Biraz önce bahsettim, İstanbul Pastanesi, zen Pastanesi, Kutlu Pastanesi ve daha pek çok mahfil birer edebiyat müzesi olarak korunmalıydı, biz bu mekânları gezebilmeliydik, o atmosferi hissedebilmeliydik. Bu mahfillerde mesela Yahya Kemal'in, Orhan Veli'nin, Sabahattin Ali'nin oturduğu masa muhafaza edilmeliydi,

di, ilgili şair ve yazarların eserleri, mektupları, yazıları, çeşitli eşyaları sergilenebilmeliydi. Lise ve niversite öğrencilerimiz bu mekânları öğretmenleri eşliğinde gezebilmeli ve bilgilendirilmeliydi. Fakat maalesef böyle olmadı. Bu mekânlar zaman içinde ya bir iş merkezi ya da banka oldu yahut başka bir ticari messeye dönüştü, yok olup gitti. Bu minvalde ülkemizde bazı şair ve yazarların yaşadıkları evlerin edebiyat müzesine dönüştürüldüğünü, bu tarz bazı mekânların ise bakımsızlıktan harap hâle dönüştüğünü biliyoruz. Hüseyin Rahmi'nin Heybeliada'da yaşadığı köşk ile Ahmet Muhip Dıranas'ın Sinop'taki evinin hâl-i prmelalini hemen herkes duymuştur. Avcumuzdan kayıp giden değerler için ağıt yakmak kolaydır, önemli olan zamanında değerlere sahip ıkamak ve onları muhafaza ederek gelecek kuşaklara aktarabilmektir. Muhafaza ettiğimiz mekânlar yok değil fakat sayıca ve nitelik bakımından öyle az ki... Diyarbakır'da Cahit Sıtkı Tarancı Müzesi, Ankara'da Taceddin Dergâhı, İstanbul'da Aşıyan Müzesi akla gelen bu tarz mekânlar. Bu mekânların sayılarının artırılması gerekiyor. Her il, yetiştirdiği şair ve yazarlar için bu tarz mekânlar düzenlese, o ediplere ait materyaller devlet eliyle muhafaza edilse ve mzelelere dönüştürülse önemli bir hizmet gerçekleşmiş olur.

Necati Bey, yer altından değerli madenler çıkarır gibi kütüphanelerde, arşivlerde, dergilerde, gazetelerde sıkışıp kalmış eserleri gün yüzüne çıkarıyorsunuz. Unutulmuş pek çok ismin eserlerini yayına hazırladınız, dikkat-

lerden kaçan pek çok metni neşrederek edebiyat lemine duyurdunuz. Edebiyat araştırmalarında bu tarz çalışmaların yapılması niçin önemlidir?

Unutulmuş şair ve yazarlar ile dikkatlerden kaçan "kitapsız" metinler son zamanlarda özel ilgi alanıma giriyor. Bu minvalde Ahmet İhsan Tokgöz, Ziya İlhan Zaimoğlu ve Oğuz özdeş'in portre yazılarını yayına hazırladım, yakın zamanda unuttuğumuz şairlerden Edip Ayel zerine bir biyografi neşrettim. Bu isimler, yaşadıkları dönemde edebiyat tarihimize katkı sağlamış, fakat zamanla nis-yana terk ettiğimiz şahsiyetlerdi. Âdeta edebiyatımızın sönmüş yıldıızları idi. Bu alışmalar gelecekte nasıl bir yankı bulacak kestiremiyorum, fakat edebiyat tarihinin yalnızca "zirve"lerle yazılamayacağıını, dağları dağ yapan şeyin

tepeler olduğunu göstermek için biraz da vefa duygusuyla yaptım bu çalışmaları. Böyle o kadar çok isim ve eser var ki...

Benzer şekilde eksik metinlerle edebiyat tarihi yazılamayacağına inandığım için yaklaşık üç yıldır Nihayet'te "Evrak-ı Perîşan Arasında" üst başlığı altında unutulmuş, "kitapsız" metinlere dikkat çekmeye çalışıyorum. Bu metinler, yıllar süren kütüphane taramalarının bir neticesi olarak ortaya çıktı, önce sarı klasörlere dönüştü ve zaman içinde yazıya döküldü. Meşhur şair ve yazarlarımızın neşredilen külliyatlarının dahi çok eksik olduğunu gördüğüm için bu metinleri art arda neşretmeye karar verdim. Ahmet Haşim, Ziya Osman, Recaizade Mahmut Ekrem, Nurullah Ataç, Behçet Necatigil, Sabahattin Ali, Ahmet Arif, Yusuf Atılgan, Abdülhak

Hamid Tarhan, Orhan Veli, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cahit Sıtkı Tarancı, Hüseyin Rahmi Gürpınar dikkatlerden kaçan metinlerini neşrettiğim isimlerden bazıları. Bu çalışma bir iki yıl daha devam edecek gibi görünüyor. Zira şairin dediği gibi "eştikçe iş çıkıyor işin içinden..." Kısmet...

Bizim Caddeden Portreler, her biri edebiyat ve matbuat dünyamızda yer etmiş isimlerle ilgili özel bir arşiv çalışması. Babıali Yokuşu'nun pek çok ismini derliyorsunuz orada. O isimlerden pek çoğu bugüne ulaşmış. Ancak ulaşmayanlar da var. Peyami Safa'yı, Necip Fazıl'ı, Refik Halit'i bugüne taşıyan ama mesela Esat Mahmut'u unutturan nedir sizce?

Bahsettiğiniz bu durumun oluşmasında şüphesiz ki hâkim

edebiyat kanonunun olduğu kadar edebî eserlerin niteliklerindeki zayıflıkların da etkisi var. Bu durum hâlen de devam etmekte... Fakat meseleye biraz da tersten bakmak gerektiğini düşünüyorum. Bugün de ne yazık ki bazı isimler üzerine onlarca tez, makale, kitap yazılırken bazı şair ve yazarlar zaman içinde unutulup gitmekte. Bir iki örnek vererek bu cümlemi açıklamaya çalışayım: Samet Ağaoğlu, yazarlık kumaşı olan, son derece sağlam hikâyeler kaleme almış ve hatıraları ile edebiyat tarihimize önemli katkılar sağlamış bir isim. Son zamanlarda bu isimle ilgili yapılan çalışmalar o kadar az ki... Benzer şekilde Faruk Nafiz Çamlıbel ve Ahmet Muhip Dırnas... Böyle güçlü şairler eğer Batı'da yaşamış olsaydı haklarında çok farklı şeyler yapıldı diye düşünüyorum. Bu iki şairin hâlâ eksiksiz külliyatlarının yayınlanmadığını belirtmeliyim. Peki, bu isimlerin geri plana itilmesinde etkili olan âmiller nelerdir? İşte bu sorgulanmalı ve ona göre hareket edilmeli. Unutulmamalıdır ki "zaman" en önemli münekkittir ve geleceğe kalacak isimleri de en iyi o belirleyecektir. Günümüzde kanonun ve belirli çevrelerin ön plana çıkardığı isimler bir asır sonra hatırlanacak mıdır? Yahut bugün es geçilen, üzerinde kalem oynatılmayan isimlerin (burada Tanpınar ve Oğuz Atay örnekleri hatırlanmalı) gelecekte geniş kesimlerce okunmayacağını ve gündem olmayacağını kim bilebilir?

Günümüzde kanonun ve belirli çevrelerin ön plana çıkardığı isimler bir asır sonra hatırlanacak mıdır?

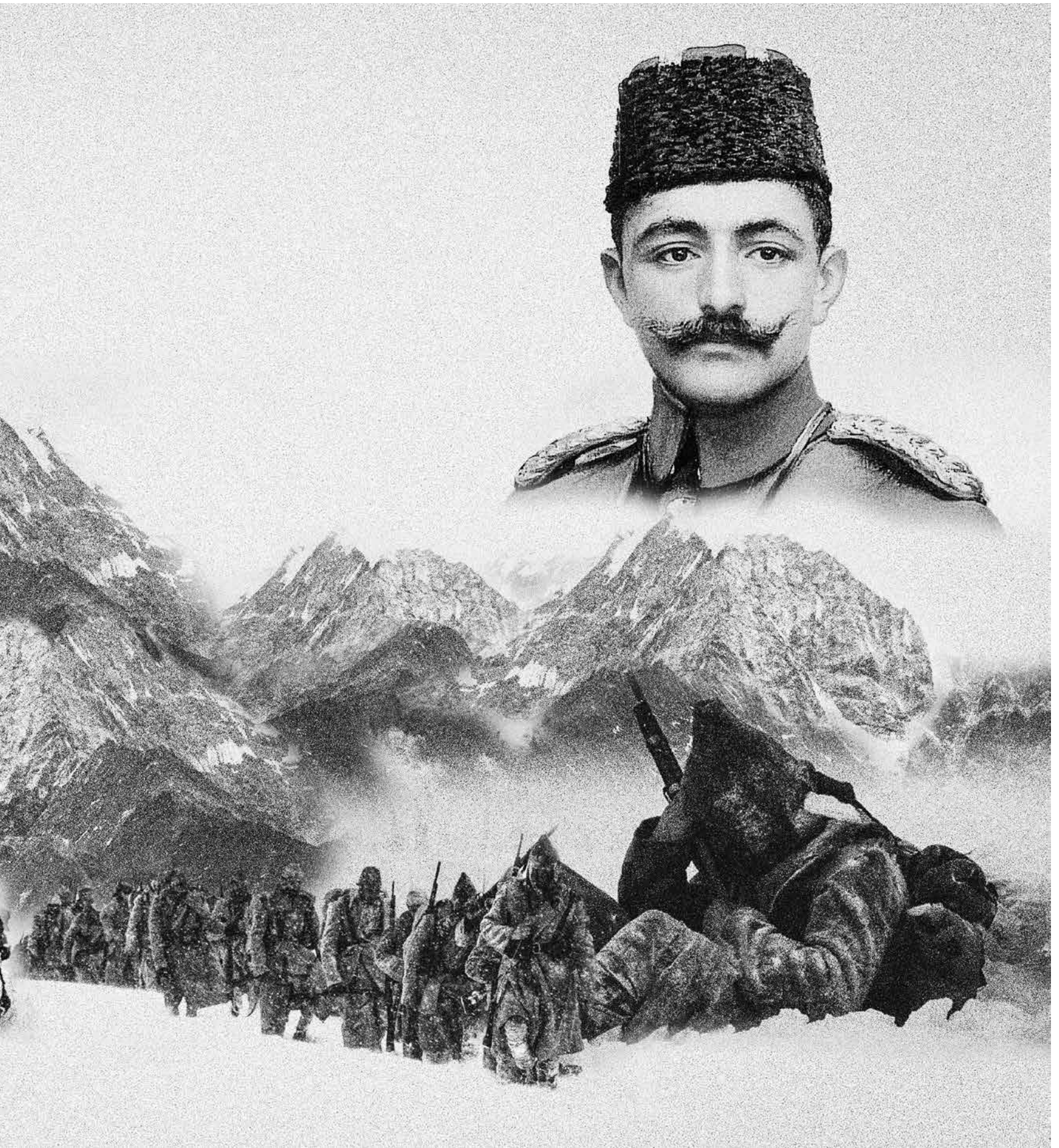
İŖTE O SAHNE!

Derleyen: **Sema Yani**

"Hükümete,
Planım, Rusları hemen iki misli
faik iki kolordu ile arkalarına
düşerek ricata mecbur etmek ve
bu suretle 11. Kolordu ve Süvari
Fırkası ile takip olunan düşmanı
karşılayıp tamamıyla mahvetmekti.
9. ve 10. Kolordu, muvaffakiyetle
harekâtı yaptı, düşmana taarruz
edildi, fakat mağlup edilemedi.
Şimdi 11. Kolordu ve Süvari
Fırkasını bekliyorum. Gelir de
yetişirse düşmanı bozacağım,
fakat onlar gelmeden düşman
zayıflamış kıtalarımıza taarruz
eder ve muvaffak olursa, o
vakit ordu mahvolmuş demektir.
Şimdiye kadar asker ve zabitler
hiç kusursuz harp ettiler. Her
manevrayı yaptılar. Eğer Allah
yardım ederse muvaffakiyet
kat'idir. Eğer muvaffak olamazsam
son neferimle beraber öleceğim.
Bu hâlde vasiyetim: Ben vazifemi
yaptığımı sayıyorum ve öyle
ölüyorum. Düşmana sonuna
kadar karşı koyunuz. Herhâlde
sonunda muvaffak olacağız.
Ben, hareketime nedamet
etmeden kalben müsterih olarak
ölüyorum. Yaşasın dinim, vatanım,
Padişah'ım!"

Enver Paşa*

*Enver Paşa'ya ait olan bu vasiyet, I. Dünya Savaşı sırasında, 22 Aralık 1914 ve 6 Ocak 1915 tarihleri arasında Osmanlı İmparatorluğu ile Rus İmparatorluğu arasında Sarıkamış ve çevresinde gerçekleşen muharebelerde yani Sarıkamış Harekâtı esnasında kaleme alınmıştır. Rus ordusunun ileri ikmal üssü olan Sarıkamış kasabası bu harekâtta Türk taarruzunun en önemli hedefidir. Demiryolu hattının son istasyonu olarak Rus kuvvetlerinin âdeta can damarı olan Sarıkamış, Kars istikametindeki ricat yollarının da kavşak noktasındadır. Üstelik savunmasız durumda ve kolay bir hedef gibi görünen bu kasabanın ele geçirilmesi Rus ordusunun kapana kısılarak yiyeceksiz ve cephanesiz kalmasını sağlayacaktır. Bu amaçlarla başlatılan harekât Osmanlı İmparatorluğu'nun askerî taktik hataları, iklim koşullarının elverişsizliği ve tifüs salgını nedeniyle büyük kayıplarla ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Uzak bir köy.

Dağların ardında olanlardan.

Geçerken uğranacak yerlerden değil.

Oraya gitmek için yola çıkılacak.

Tozlu yollar aşılacak, küçük dere-
lerden atlanacak, tahta köprülerin
üzerinden ürpermeden geçilecek.

Bu yüzden çok gelenin olmadığı yer-
lerden. Oraya, ancak gidilir. Gider-
ken uğramak olmaz.

Güneş dağların arkasında kaybol-
maya başlarken uzaktan, bir adamın
geldiğini gördüler. Aslında adamdan
önce sesi geldi.

“Arayı arayı bulsam izini, / İzinin
tozuna sürsem yüzümü. / Hak nasip
eylese görsem yüzünü, / Ya Muham-
med canım arzular seni.”

İnsanın içine dokunan akşamın
kızıllığına karışan bir sestir bu.
Geleni daha da merak etmişlerdi
şimdi. Eşeğinin üstünde ayaklarını
sallaya sallaya yol alan adam, köyün
meydanına kadar hiç acelesi olma-
yan adamlara yakışan bir rahatlıkla
geldi. Selam verdi, aynı yavaşlıkla
eşekten inip hayvanı pınarın başın-
daki yuvarlak halkaya bağladı. Buz
gibi suyla yüzünü yıkadı. Ellerini be-
line atıp coşkuyla akan pınara baktı.
Suyun akışını izledikçe sanki ken-
dine geliyordu. Yorgunluğunu atmış
bir yüzle kendisini merakla bekleyen
kalabalığın yanına doğru gitti.

Bir anda herkes etrafını kuşattı.
Köye çok gelen giden de olma-
dığından, her yabancı onlar için
kıymetliydi. Akşam yorgunluğunu
çıkaracak bir eğlence diye düşünmüş
olmalılar ki adamın etrafını sardılar.
Adam çemberin tam ortasında kal-
dı. Önce şaşkın sonra anında alışkın
adam ifadesi ile süzdü herkesi. Tanı-
mak ister gibi bir bakış attı tek tek
herkesin yorgun yüzüne. “Çocuklar
nerde?” diye sordu. Bu soruya pek
bir anlam veremeseler de “Akşam
oldu, eve gittiler.” dedi kalabalıktan
biri.

“Bu elimde görmüş olduğunuz...”
diye cebinden çıkarıp bir aleti,
satışa başladı adam. Köylüler işin
seyrinde. Adam sanatını icra ediyor
ama çok da satmaya niyeti olan bir
hâl yok üzerinde. Bir anlattı, iki
anlattı, döndü çemberin içinde ağır
ağır. Arada bir eşeğin yanına gidip
heybeden yeni bir şey getirip oyunu-
na devam etti. Hayatının ilk tiyat-
rosunu izleyenlerin ağızları bir karış
açık kaldı. Gençlerden biri -askerli-
ğini İstanbul’da yapan- “Ben bili-
yorum bunları, İstanbul’da vapurda
da vardı bunun gibi ama onlar daha
ustaydı, bu çok acemi.” dedi yanın-
dakine sessizce.

İlgiyle izlediler adamı. Her şey bitti,
adam bir anda, “Bir lira.” dedi. Elini
cebine atanlar oldu. Birkaç şey sattı
çerçi. Sonra kalabalık dağıldı. Adam
toparlandı. “Muhtar kim ki?” dedi.
Bütün olup biteni kahvenin önün-
deki ağacın altında çayını yudum-
layarak izleyen muhtarı gösterdiler.

“Bu gece kalacak yeriniz var mı
ağa?” dedi adam. Ağa sözünü duyan
muhtar daha bir kuruldu gıcırda-
yan sandalyeye. “Var elbet, hele gel,
bir çay iç.” dedi. Hemen muhtarın
yanına oturdu adam, gelen çayı
yudumladı. “Uzakmış ama güzel-
miş köyünüz.” dedi adam. Muhtar
anlattı adam dinledi, hiçbir şey
söylemeden dinledi. Yorgunluktan
gözleri kapanmaya başlayan adamı
köy konağına götürmek için ayağa
kalktı birkaç genç. Giderken, “Yarın
çocukları da görsem iyi olur.” dedi.
Muhtarın evinden yemek getirdiler,
adam yemeği yiyemeden uyudu.

Çerçi, sabah uyandığında güneş
çoktan doğmuştu. Pencerenin ke-
narından dışarıya baktı. Dupduru
bir gökyüzü, boş bir köy meydanı,
kenarda oynayan çocuklar ve insa-
na huzur veren bir sessizlik vardı.
Akşamdan getirilen yemeklerden
birkaç lokma aldı, dışarıya çıktı. Bir
çocuk, kapının tam dibinde, elinde
sımsıkı tuttuğu para ile bekliyor-
du. “Hayrola delikanlı, ne alacak-
sın bakalım?” dedi. Çocuk, şaşkın
gözlerle adama baktı. Kendine ilk
defa biri böyle seslenmişti. “Benim
adım delikanlı değil, Kenan.” dedi.
Güldü çerçi. “Öyle olsun Kenan.”
dedi. “Araba istiyorum ben.” dedi
Kenan. Çerçi, eşeğe doğru giderken
arkasından küçük adımlarla yürüdü
Kenan. Heybeden bir küçük araba
çıktı, Kenan’ın minik avucuna kon-
du. Çocuk arabaya baktı, gözlerinin
içi güldü. “Parası...” dedi. “Gerek
yok, araba benden sana hediye.” dedi
çerçi. Sonra köy meydanına doğru

**Oyuncak ne ki, para,
şunlar, bunlar ne ki?
Çocukların gülen
gözleri var ya benim
için dünyaya bedel.**

gitti. Orada oynayan çocuklara da heybedeki oyuncaklardan verdi. Çocuklar şaşkınlıkla alıp oyuncakları koşa koşa evlerinin yolunu tuttular. Eli arkada, tespihini şakırdatarak muhtar çıkageldi. “Çerçi, ne yaptın sen, çocuklara dağıtmışsın oyuncakları.” dedi. “Bunca yolu heybendekileri satmaya değil de dağıtmaya mı geldin?” dedi şüpheci bakışlarla.

“Ah muhtar ağa ah! Oyuncak ne ki, para, şunlar, bunlar ne ki? Çocukların gülen gözleri var ya benim için dünyaya bedel.” dedi çerçi iini çeke çeke.

“Gel hele bakalım.” şöyle deyip çeriyi dün çay içtikleri ağacın altına götürdü muhtar. Çaylar hemen geldi. Çerçi aydan birkaç yudum alıp anlatmaya başladı.

“Öğretmenim ben. Emekli oldum. ocuk cıvıltıları içinde geçti ömrüm. Minik minik çocukları alıp beşe kadar okutup mezun ettim. Benim de bir çocuğum oldu. Topaç gibi. Adını Yunus Emre koydum. Neden bu ismi koydum, Yunus gibi olsun diye. Onun gibi ‘ya Hakk, ya Hakk’ diyerek ömür sürsün diye. Emekledi, yürüdü, konuştu, evimizin neşesi, bereketi oldu. Bir Yunus dedikçe içimizden bir Yunus daha ıktı. İlahilerle büyüttük oğlumuzu. Benim okulum biraz uzak bir köydeydi. Ben her gün eşeğime binip köye giderdim. Akşam döndüğümde eşim ve oğlum beni kapıda beklerdi. Her gün yeni bir ilahi ile karşıladım oğlum. Yunus da benimle birlikte ilahileri dili döndüğünce söylemeye çalışırdı.

Bir gün okuldan dönerken evimize yaklaştıkça bir dumanın göğe doğru yükseldiğini gördüm. Mevsim bahardı. Soba dumanı olması mümkün değildi. Eşeğimi biraz daha

hızlandırdım. Yokuşu çıkınca dumanın evimizden geldiğini gördüm. İndim eşekten, koşmaya başladım. Nefes nefese koşuyor, bir yandan da yardım edin, diye bağıırıyordum. Evimiz köyün en son eviydi. Demek ki daha kimse görmemişti yangını. Eve vardığımda alevler her yanı kuşatmıştı. Kendimi attım içeri ama dumandan göz gözü görmüyordu. Boğulacak gibiydim. Kendimi dışarı zor attım. Köylüler de ellerinde kovalarla evin önüne toplanmıştı. Bir yandan yangını söndürmeye çalışanlar vardı bir yandan da oğlumla eşimi kurtarmaya çalışıyorduk. Ben bir hamle ile tekrar kendimi içeri attım.

Gözlerimi açtığımda hastanedeydim. Oğlumla eşimi kurtaramamıştık. Bundan sonrası benim için zindandı. Emekli oldum. Emekli paramla aldığım eşyaları köy köy dolaşarak satmaya başladım. Amacım bir şeyler satmak değil. Çocukların gönlünü yapmak. Artık benim için her ocuk Yunus Emre.”

Muhtarın gözleri dolmuştu. Çeriye bir çay daha ısmarladı. Sonra onu yolcu etti. Yine bir Yunus ilahisi ile yollara düştü çerçi.

“Dolap niçin inilersin? / Derdim vardır inilerim. / Ben Mevla’ya aşık oldum, / Onun için inilerim.”

1 “Ömür dediğin...” diye başlayan cümleyi nasıl tamamlarsınız?

“Kuru ağaç duldasında uyuklamak” demiş ya dünyanın en güzeli...

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...

Kitap, kalem, bir de müzik.

3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?

İğde kokusu.

4 Şimdiki mesleğinizi yapmasaydınız ne yapmak isterdiniz?

Bağlama imalat ustası olmayı çok isterdim.

5 O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?

Cengiz Aytmatov’un *Cemile*’sindeki Daniyar. Suskun, çalışkan, saf ve işinin ehli bir kahraman. Aşk, Mecnun’dan ziyade ona yakışıyor.

6 Hayatınızda “bu benim kırılma noktam” diyebileceğiniz bir ânınız?

Dedemin ölümü.

7 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen?

Ninem.

8 Mevsimlerden hangisi?

İlkbahar.

9 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?

Kerbela Olayı’na tanıklık etmek isterdim.

10 Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru?

Altı yıl müzik eğitimi verip topu topu yedi notayı öğretemeyen başka bir ülke var mı şu yeryüzünde?

11 Kederlendiğinizde yaptığınız şey?

Türkü dinlerim.

12 Hayatta rafa kaldırdıklarınız?

Artık bağlama çalamayacağımı anladım. Dostoyevski’yi kendi dilinden okuyamayacağımı da...

13 Ruhunuzda iz bırakan biri?

Sadık Yalsızuçanlar.

14 En sevmediğiniz özelliğiniz?

Kararsızlığım.

15 Ruhunuz nereli?

Gazzeli.

16 Gözünüzü kapattığınızda duyduğunuz/duymak istediğiniz o ses?

Abdussamed okusun, ben dinleyeyim.

17 Geçerken gördükleriniz...

Hep görmez olaydım dediklerim aklıma geliyor. Bağışlayın; söylemek içimden gelmiyor.

18 Bir notunuz var mı?

Burası dünya; önü zulmet, sonu zulmet...

**AYAKÜSTÜ
SORULAR?**

Boşluk

ayşe ünüvar

Ta derinlerimdeydi. Biliyordum. Kimsenin işitmediği o sesi yalnız ben işitiyordum... Karanlık bir dehlizin sonu, yok bir cümlelerin, içi boş bir ayrılığın yankısı sandım! Sandım evet! Evrenin fısıltısını işitmeyecek kadar dolu zamanlarımızın ağrısı var şimdi ruhumda. O büyüdü, ben sustum. O seslendi, unuttum. O dokundu, sıçradım ama belli etmedim. O durmadan beni dürttü, salladı, titretti ama ben dünyaya uydum. Sürmesi gereken şeyler vardı. Anlamly ya da anlamsız. Şimdi bunların önemi yok ama o zamanlar vardı. O zaman! Zaman ne güzel nimetmiş meğer. Tutamadığın, yakalayamadığın, kucaklayamadığın ve ki satın alamadığın. Evet evet, satın alınamayan bir şeyler kalmış demek! Zamanı satın alan çıkmadı şimdiye kadar. Ne giden geri geldi ne de ölen! İşte zaman, ölüleri ve gidenleri saklar içinde. Öyle ama sen yine de dünyaya uymak, şeyleri satın almak derdiyle yüklü adımlar atar durursun! Ne biter ne başlar bu anlamsız gidiş. En kötü tarafı da anlamsız bulduğun, anlamsız dediğin şeye en ağır anlamı yüklemiş olup dünyayı böyle yaşamak, aklamak, adımlamaktır aslında.

Şu durum bakidir ki insan asla akıllanmaz, sadece kanar, susar ve zamana uyar. Uymak, içinde yaşadığımız dünyanın gereklerini yerine

getirmek olup insana anlamlı gelir. Ruhunu dinlemekse sıradanlık, eskilik, küflü bir içerik çağrıştırır hepimize. Daha hızlı daha zahmet-siz daha hatasız şeyler adına zamanı, insanı, kalbi ve ruhu hoyratça harcar geçer gideriz ve bu bize çok da sıradan gelir. Olması gereken budur zira! Dünyanın, zamanın, çağın ve modern toplumun bizden beklediği budur işte ama bu ve bunlar insan olmaktan çıkarır bizi. Dönelim boşluğa! Ayrılığa! Sese ve sessiz cümlelere. Hem de en sessiz cümlelere... Gidenin her şeyi deyip de gittiğini, zamanın her şeyi yerli yerine koyup da aktığını sanan yanılır. Irmak bu, akar gider ve akarken değişir, başkalaşır, öteleşir, ötekileşir. Herakles'e hak vermenin ötesinde durup şöyle bir baktım önce içimde büyüyen, beni dürtten boşluğa, sonra yanı başımda akıp duran ırmağa. Kıyısında dikilip duran su nanelerine, sazlara, kamışlara, zambaklara, hasır otlarına ve vıraklayıp duran, suyun yüzünü derin yeşil yosun adalarına çeviren yaşlı kurbağalara! Zaman onların içinde de bir boşluk yarattı mı? Değişti mi onlar da? Akıp gitti mi suyun aksinde yaşadıkları; yedikleri, içtikleri, kavgaları, sıçrayışları? Akıp gitmeyen ne var? Sadece zaman değil akan, değişen, başkalaşan ve ki kaybolan. İnsan da akıp gidiyor ve bir boşluk bırakıyor ardında hem de hiçbir şeyle doldurulmaz bir

boşluk bu! Ölüm akıp gitmek mi? Ölünce yok olduğunu sandığımız insan ruhu hangi çiçekli bahçelerde geziniyordur şimdi? Kim bilir oraların ırmağının suyunun hep aynı olduğunu ve kim bilir net olamayan şeylerin oralarda yer bulamadığını? Dünya bize elle tutmayı, maddeyi manaya üstün kılmayı mı öğretti yoksa bu bizim mi işimize geldi? Elbette işimize geldi. İnsan kolayı sever. Elini attığında bulduğunu sever. Unuttuğu onu hatırlayınca sevinir. Nitekim bencildir insan ve bencilizdir haddizatında! Öyleyse kokla bir çiçeği, dokun taze bir söğüt dalına. Hiç bamya çiçeği gördün mü? Ara bul mesela ve düşün bamya çiçeği bunca renk cümbüşü ile ne demektedir insana. Dut yapraklarından ipekleri esintiye karışan güzelliği sor mesela? Sor sor, incitmez seni sorduğun zaman. Aksine yeni bir şeyler öğrenince bencilliğin azalır belki ve hep ben ben demekten vazgeçersin.

Akıyor ırmak. Değişiyor kalp. Yoruluyor zaman. Esniyor, derinleşiyor, irkiliyor ve titriyor ruh! Tazeleniyor böylece. Yaşıyor demek! Öyleyse uçup gittiği zamanın aklında ne var ne yok ne çok? İnsan bunları düşünmez. İnsan bunları bilmez. İnsan bunları bilmek istemez! Bilmek ağırdır ve insanın işine gelmez! İş! Dünyalık bir kelime ve insan sadece dünya içinde başka bir dünya. Ah

bunu bir bilse! Bir bilse başkanın başkanlığında tazelenir, iek açar ruh. İşte o zaman ne çok tamah eder dünyaya ne çok zaman harcar dünya için. Ya içimdeki boşluk? Ne koysam ne atsam ne sprsem ne bıraksam dolmuyor, açık ağzı harareti ve genişleyerek oalıp derinleiyor. Ateş bekleyen bir ocak. Tula ocağı belki. Belki de insan ocağı... Ocak, insan. Ocak, aile. Ocak, sarılıp sarmalandığı insan olup insan kaldığı yer. Öyleyse insan yutar mı ocak ve kaç ocak kaç boşluk yaratır, kaç insanın içinde kaç insanın boşluğu kalır? Peki ama ne zaman boalır insanın içi ve ne zaman değişir aynı kalan şeyler? Boşluk! Ne garip, tılsımsız, kaılası bir kelime! Boşluk, dolduramadığın/doldurulamayan! Peki ya algımızın boş algıladığı yer algılayamadığımız şeylerle dopdoluysa! Derinse o yer? Manidarsa! Mavi ve duruysa! Yeşil ve tazeyse! Bilmediğimiz kokularla yüklüyse. Ya yleyse? İnsan hep bildim sandığında en çok yanılır. Sokrates usta yavaa sesleniyor belki iime. Ya da içimdeki boşluğa...

Boşluk zannı kırıyorsa kalbini ve ruhuna bir ifa gerekse, hiçbir şeyin boş olmadığını, boşluğun bile ruhu olduğunu anımsa! Anımsa kaybettim sandıklarını, gitti sandıklarını; gülümseyileri var bak hafızanda. Yediğin ilk ağlanın tadı. İlk hapsirığın. İlk tuz tanesinin burukluğu. İlk mayholuk. Limon, portakal, greyfurt ferahlığı... Baharatların en güzelini arayışın... Acının lezzetine doyamadığın gün! Bir daha hiç rast gelmediğinin çocukluk çiçeğinin kokusu. İhlamur hafifliği. Taze

fındık, sütle haşlanmış fıstık. İlk yavrudan sonra sağılan ağız sütünün tutmuş dibi. Bal yutmak için emdiğin binbir iekli otlar ve tadı ve kokusu ve yaşanılan zamanın dolu dolu ruha dokunuu... İlk ak! İlk gözyaşı. İlk yara. Ele batan ilk gül ve buruturulan ilk mektup. Kireçli bir duvara ilk bakışın. İlk yazdığın iir. Rüyalar, harfler, yazılar, anlamlar, anlamsızlıklar, hller, diller, oyunlar, balar ve sonlar... O film bitti deyişin! Duvarına, bitmez bu cümle yazışın! Kelebeğin mr bir gün mym, deyip uzun uzun gökyüzüne bakışın! Annenin, yolda kalana yardım eden yolda kalmaz, deyişini düşünüp duruun! Sokak köpekleri de hayvan boz ayılar da yazıp, beni sevenler bunu paylasın ve daha ekliyorum deyip; ceylanlar, vaaklar, saz kedileri kaplumbağalar, kirpiler... Ve ki cümle can buna dâhil edilmiştir yazışın! Uyuyuun, uyanışın, nefes alışın... Unutup, hatırlayışın! Babaannenin yorduğu rüyalara dalışın! Hayal ile rüyayı, madde ile manayı ayırmak derdi yorsun aklımızı, yazıp ba ucuna asışın... Ölünce ses nereye gider diye soran kardeşinle gece sabaha kadar cevap arayışın... Sesi olan şeyler boş değilse ölümün sesi ne renktir bir bilene sormak gerek, cümlesini kuruun ve aynada aradığın ses-ses-sizlik/boşluk!

Dolu nedir? Peki ya boş? Boşluk? Zaman? İnsan? Ruh ve sonsuzluk...

Boşluk ne ile dolar? Doldurmayı dşlersen bakalığı -teliği- manayı kaybedersin! Dşle! Fakat dşlediklerin insan kılsın seni. Bir avuç, bir

tomar, bir kilo, bin kilo... Dşlersen hiç dolmayacak boşluklar için ömür rtrsn! Varsın çürüyen ömür olsun. Ya ruhun rrse? Ya tatları kaybedersen? Ya sesler yok olursa? Ya glmek için değil de yarına atlamak için direnirsen? Ya bulduğun krne varmayı aldanış kabul edersen? Ya... Ya sen hiçbir boşluğu dolduramayacak kadar kaybetmişsen ruh iklimini? Düşün, o zaman hangi boşluk seninle dolar?

GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

ZÜHAL ÜNSAL

İlaç kokulu odamda soluğumu kesen ağırlarla nefes alabilmek için aralıyorum camı. Kaburgalarımındaki sızıya inat burnumu, boğazımı yakan temiz havayı çekiyorum ciğerlerime. Mis gibi bir koku kaplıyor odayı. Buna yağmur ya da toprak kokusu mu demeliyim. Bu kokuyu herkes bilir. Ve herkesi alıp bir yerlere götürmeye kadirdir.

Ne zaman yağmur yağsa toprağın o cömert, davetkâr, serin, taze kokusu beni hep çocukluğumun en bereketli günlerine götürür. Pencereyi açıp doğa ile buluştuğumuzda almaya alışık olduğumuz o kokuyu mahallemizdeki caminin kapısından içeri girerken duyuyorum. Camiye girince ilk olarak asırlık taşların kokusu cezbederdi beni. Restore edildiği günden beri o koku kalmasa da benim için hâlâ çocukluğumdaki yaz tatillerinin en güzel anısı olmaya devam eder. Erkenden giderdik camiye daha hoca gelmeden. Başlardı vazgeçemeyeceğimiz saklambaç, yerden yüksek, ebelemece gibi oyunlar. Hâlâ ismini öğrenemediğim o en sevdiğim çiçek, caminin karşısındaki harabe alanda açardı. Çok güzel kokardı ama caminin kokusuyla o bile yarışamazdı.

Camiye girdiğimizde sağ tarafta minareye çıkılan bir kapı vardı. Küçük bir kapı olsa da çocukluğumuzun Kaf Dağı'ydı âdeta, en çok istediğimiz, sevdiğimiz şey, en büyük hayalimizdi minareye çıkmak. Bütün bir yaz kursu boyunca hep minareye çıkma umuduyla çalışır ve hep bu ödüle kavuşmak için hoca ne derse yapardık. Üç defa çıkmıştım üçünde de büyülenmişim. Minarenin şerefesinde birbirine demirden zimbalarla bağlanmış gibi gözüken beyaz taşların aralığındaki küçük boşluktan akıp gidecek, kayıp düşecek gibi hissederdim kendimi. Yoğun adrenalin, yemyeşil güzel ilçemin cezbedici manzarası ile birleşince başım dönerdi. Korkuluğa yapışmadan dik durabilsem, belki parmaklarımın ucuna bassam, dağların ardında dünyanın geriye kalanını görebileceğimi zannederdim. Ama o zaman bile o kadar hür o kadar özgür hissetmezdim kendimi.

Cami kapısı açılıp o koku dolunca ruhuma, ayaklarım yerden kesilirdi uçan halıya dönüşürdü caminin birbirine hiç benzemeyen renk renk, desen desen halıları. Ne mihrap ne minber ne dinlediklerim ne öğrendiklerim, hiçbirisi üzerimde bu denli etkili olamazdı. Camideki o koku o atmosfer alıp götürürdü beni uzaklara. Ömrümce hiçbir yerde bulamadığım o huzur, o sükûnet, yıllar sonra metafta Kâbe'nin duvarına başımı yasladığımda, ravzada secdeye varınca karşıladı beni. Çocukluğumun, gençliğimin, yaşlılığımın en güçlü duygusu her yağmur yağdığında beni o camiye götürür. Bir başka boyut bir başka âlemdir düşlerin içinden geçen.

Bazen bir renk bazen bir tat bazen bir koku alır götürür bizi geçmişe. Ardından geleceğe, hayallerimize. Yağmur kokusu her ne zaman bütün serinliği ile vursa yüzüme önce mahallenin camisini ziyaret ederim hayallerimde. Ardından Mescid-i Haram'a çıkar, oradan Mescid-i Nebevi'nin kokusunu alır salat ve selam yollarım.

Ve umut ederim Mescid-i Aksa'yı. Biraz buruk ama tatlı bir hüznle doluyken içim, hayaller düşer payıma ve merak ederim hep nasıl kokuyor Mescid-i Aksa?

*"Sonra ansızın o hatıra karşımda beliriverdi. Bu tat, Combray'da pazar sabahları Leonie halamın günaydın demeye odasına gittiğimde, çayına ya da ıhlamuruna batırıp bana verdiği bir parça madlenin tadıydı."

Bu köşe, Marcel Proust'un *Geçmiş Zamanın Peşinde* adlı eserinden ilhamla hazırlanmıştır.

ZULMÜN İPİNE BİÇAK ÇALMAK

ORHAN GAZİ GÖKÇE

İnsanlık tarihi büyük acılar ve felaketlerle dolu kabarık bir defter. Dünya, cidalin bin türlüünün acı meyvesi olarak bu felaketleri doğurmakla devredip duruyor nesilden nesile. İnsan denen mahlûk kendi hakikatinden kaçmanın yollarını bulmakta pek mahir. Şeytan kulağına fısıldamaya görsün, onu dahi utandıracak işlerden geri durmuyor. Kabil'in, kardeşi Habil'in canına kıyması bu işgüzarlığın hikâyesinin ilk sahnesi. Yeryüzünde bozgunculuk edip kan döken, benlik davasının yolunu tutan kimselerin işlediği cinayetlerin mağduru yahut şahidi olmakla sınıanıp duruyor insanoğlu.

Zaman, araçlar, insanlar değışse de bu azgınlığın temel motivasyonu değışmiyor. Kendi varlığını bir başkasını yok etmekte gören bu ruh sapkınlığının tacizleri eksilmiyor. Meşruiyetini kaba kuvvet, imtiyaz ve menfaatine bağlayan ve insan kanından beslenen gözü kara bu türün saldırganlığının maliyeti elbette çok ağır. Terbiyeden en yoksun hayvan türlerinde dahi görülmeyecek vahşetin faili olmaktan çekinmeyen bu sapkınlar, türlü hokkabazlıklarla göz boyama telaşındalar.

Elimize sus payı olsun diye tutuşturulan mavi ekranlı oyuncaklara kan bulaştı. Hayatta kalabilmişse korku dolu gözlerle etrafı izleyen masum çocukların, telaş içinde yavrusunu arayan annelerin, kucağında can vermek üzere olan kızına gözyaşları içinde sarılan babaların feriyadına şahit tutuluyoruz. Aklımız olan bitene erse de tetiği çeken parmakları kıramıyoruz. Bu acziyet içinde, duanın semaya uzanan dallarına sarılıyoruz. Zamanı suçlayacak değiliz

ve inandığımız için zamanın sahibi-ni. Zira mühletin verileceğini fakat hesabın asla ihmal edilmeyeceğini biliyoruz. İhmal varsa bizdendir. Belki de hafızamızı bile isteye ya-nıltmayı seçtiğimiz için, olan biteni rehavetle izlediğimiz için, günlük hayatımızda dahi benzer ihmallerin şahsiyetimizi nasıl aşındırdığını fark etmeden yaşıyoruz. Yarına bırak-tığımız her işin pişmanlık duyacağımız günler getireceğini unutuyoruz. Elimizden, ayağımızdan derman çekildiğinde ise zaten iş işten geçmiş oluyor.

İşgalin, hırsızlığın, tecavüzün ve ci-nayetin binini bir para eden ve kana boyadıkları coğrafyaların üstünü insan hakları, demokrasi, birlikte yaşam, çok kültürlülük gibi sentetik kavramlarla örtmeye çalışan müfsit ruh hastaları hiç olmadığı kadar ale-ni bir cinnet hâliyle gemi aزی almış vaziyette. Allah'ı kıyamete zorlama küstahlığı içinde dengesini yitiren bu canavarların gerçek kara yüzleri ayan oldu. Peki, bu kara yüzlerin kendini bu denli aşıkâr etmesi ve büyük bir nefreti celbetmesinden hayra bir kapı aralayabilir miyiz?

Zorbalıkla kontrol ettikleri kitle iletişim araçları, uluslararası etkisiz, kuklalaşmış, paravan kuruluşlar ve insanları midesinden kendine mec-bur bırakan ticari organizasyonlar yoluyla hâlâ kendilerine meşruiyet zemini arama yüzüzlüğü gösteren bu kan emicilerin mızrağı çuvala sığ-mıyor artık. Kalbinde zerre insanlık nüvesi taşıyan hiçbir insanın vicda-nında bunlara bir hak payı kalmadı. Daha da arsızlaşacaklar belki fakat günün sonunda kendi kendilerini

imha etmekten başka bir seçenekleri kalmayacak. Sadece eli değil bütün benliği kana bulanmış bu narsist zihniyet, çok uzak olmayan bir va-kitte yok olacaktır.

Tarihte eşi benzeri görülmemiş aleni cinnet hâlinin şahitleri olarak aklı-mıza mümkün olduğunca mukayyet olmalı, kalbimizi müsterih tut-mak için gayret etmeliyiz. Kur'an-ı Kerim'de Cenab-ı Hakk şöyle buyuruyor: *"Tuzaklarını Allah bilip dururken onlar tuzaklarını kurmaya devam ettiler. Oysa onların tuzaklarıyla dağlar yıkılıp yok olacak değildi! O hâlde, sakın Allah'ın, peygamberlerine verdiği sözden cayacağını sanma! Allah güçlüdür, kimsenin yaptığına yanına bırakmaz."* (İbrâhîm, 14/46-47) Allah'ın vaadine inanan müminler için bun-dan başka inşirah kapısı yok, amen-na! Allah kimsenin yaptığına yanına bırakmayacaktır. Bıçağın kemiğe tam anlamıyla dayandığı şu gün-lerde elbette işi önce Allah'a havale ederken yapmayı ertelediklerimiz, yapmaya üşendiklerimiz hususunda muhasebeye ihtiyacımız var. İhmal ettiğimiz mesuliyetlerimizi hatırlamak mecburiyetindeyiz. Her şey inceldiği, zulüm kalınlaştığı yerden kopar. Bu kalınlaşan zulüm ipine bıçak çalan ellerden biri de bizim elimiz olsun; yapacağımız güzel işlerle, söylediğimiz hayır sözlerle ve kalbimizde diri tuttuğumuz imanımızla.

**İnsan denen mahlûk
kendi hakikatinden
kaçmanın yollarını
bulmakta pek mahir.**

HAYATI, HÜZNÜ VE SEVİNCİYLE PAYLAŞMAYA...

HİLAL KOÇ HANCI

*“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması
ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de
O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir.”*

(Rûm, 30/21)

Ölüm, hayatı sıfırlıyor. Ardında sadece hatıralar bırakarak planlanmış işleri, ertelenmiş buluşmaları, söylenenleri, söylenmeyenleri her şeyi sıfırlıyor.

Arkadaşımanın büyükbabası vefat etti, taziye için evlerine gittim. Hacı Sevim teyze, “Ah kızım, gitti Ahmet amcan ahl!” diyerek karşıladı beni, “Pek severdi sizi. İçim yanıyor kızım.” diyerek gözyaşlarını sildi. “Elli beş yıldır beraberdik, hiç mi kırılmadık, hiç mi küsmedik, yok yok kızım, bak herkes şahit, bizim hanemizin şenliği bir başkaydı. Ahmet amcan çok kıymetliydi, çok...” Evet, herkes şahitti bu ailenin huzurlu ortamına. Ayşe ile çocukluk arkadaşınız, babaannesinin sofrasına çok oturdum, aşlarını çok yedim. Ta küçükken fark ederdim bu evdeki huzuru, sanki herkesin sesi belli bir ölçüye ayarlıydı, sanki herkes bir duvarın arkasında sınırını aşmadan dururdu. Sonraları büyüdükçe anladım bu hanedeki ilişkilerin temelini sağlam olduğunu. Sevgi, saygı, merhamet ve anlayış ile bağlıydı herkes birbirine. Ahmet amca rahmetli, mahallede ve akrabalar arasında görüşüne itibar edilir, sözü dinlenir biriydi. Oğulları evli barklı

koca insanlardı yine de babalarının yanında oturmalarına, kalkmalarına, konuşmalarına özen gösterirlerdi. Saygıda kusur edeceklerinden değil de öyle görüp öğrendiklerinden. İletişimleri de çok kuvvetliydi, ailedeki küçük büyük herkesin hangi konuda ne düşündüğü önemsenirdi.

Sadece Ahmet amcaların değil evlatlarının evleri de huzurluydu, sevgi ve saygının büyükten küçüğe tevarüs ettiği hanelerdi bu evler. Aslında Anadolu’da sayıları çoktur böyle evlerin lakin tartışmaların, kavga ve gürültünün sesi o kadar çok çıkıyor ki insan bütün evlilikler çatırıyor sanıyor, hiç kimse geçinemiyor diye düşünüyor. Hâl böyle olunca da bekârların gözü evlenip yuva kurmaktan korkuyor. Bireyselliğin daha da belirgin bir hâl aldığı günümüzde insan ilişkilerinde görülen güven kaybı ve ahlaki yozlaşma da insanların evlilik ile ilgili düşüncelerine maalesef olumsuz etki ediyor.

Ahmet amca ile Sevim teyzenin evliliği sağlam bir temel üzerine inşa edilmiş, İslam’ın insanlara tavsiye ettiği aile modelinin bir numunesidir aslında. İslam, kadın ve erkeği

duygusal ve fiziksel açıdan birbirini tamamlayan bir bütünün iki parçası olarak görür. Bütünlüğün sağlanması için uygun kişi ile evliliği, güç yetirebilenler için tavsiye eder. Kur’an-ı Kerim, evlilikte kadın ve erkeği birbiri için elbise olarak niteler. Bu çok veciz bir nitelemedir. Elbisenin en temel özelliği insanı korumasıdır. Bu tasvirle dışarıdan gelebilecek her türlü etkiye karşı bedeni örten elbise gibi eşlerin de birbirlerini maddi ve manevi anlamda sarıp sarmalaması, koruması, ayıp ve kusurlarını örtmesi istenir. Bu açıdan bakıldığında vasıflarına uygun inşa edilmiş bir evlilikte eş, paha biçilemez bir kıymete sahiptir. Kendisiyle hayaller kurulan, huzura kavuşulan, sevilen, sayılan, güvenilen kimsedir eş; el ele verip zorlukların üstesinden gelinen yârdır, yârendir eş.

Bu noktada evliliğin kalıcılığını ve mutlu bir şekilde devamını sağlayacak en önemli şey, hayat arkadaşı olacak eş seçiminde isabetli davranmaktır. Çünkü bir gömleğin ilk düğmesinin doğru iliklenmesi gibi sonraki aşamalarda ortaya çıkması muhtemel her türlü sıkıntı, bu ilk adımla alakalıdır.

Sosyal seviye, toplumsal statü, ekonomik imkânlar, hayata bakılan pencere, dinî algı ve yaşayış biçimi, gelecek ile ilgili planlar ve beklentiler açısından derin farklılıklar üzerine kurulan bir yuvanın uzun süre devam edeceğini düşünmek hayatın gerçekleri ile pek örtüşmemektedir. Hayatın temel konularındaki fikir ayrılıkları evliliğin ilk yıllarında olmasa bile ilerleyen zamanlarda mutlaka büyük kırılmalar yaşanmasına sebep olur. Başta bunları etraflıca düşünerek karar vermek ise uygun olandır. İslam hukuku profesörü İbrahim Çalışkan'ın şu tembihi evlilik öncesinde istişare etmenin önemine dikkatimizi çekmektedir: “Bir mal alırsınız kötü çıkarsa gözün kör müydü, derler. Bir evlilik yaparsınız ve huzursuzluk baş gösterirse kulağın sağır mıydı, derler.” Özellikle duygusal yoğunluğun fazla olduğu bir dönemde doğru karar verebilmek adına akliselimin tavsiyelerini duymaya çabalamak gerekir. Evlilik de dâhil atılan her adımda kusursuz bir sonuç elde etmek elbette mümkün değildir ama riski en aza indirmenin yolu evlenecek kişinin, aile büyükleriyle ve iki tarafı da tanıyan kişilerle fikir alışverişinde bulunmasıdır.

Münasip yol arkadaşını belirlendikten sonra iyi günde, kötü günde, hastalıkta ve sağlıkta bir ömür boyu beraberlik temennisi ile çıkılan yolculukta türlü sorunlarla karşılaşmak dünya hayatının olmazsa olmazlarından. Uzun bir nişanlılık süreci

geçirmiş olsalar bile iki farklı insanın aynı çatı altında yaşamaya başlaması, aile olma sorumluluğuyla karşı karşıya kalması birtakım anlaşmazlıklara sebep olabilir. Bu noktada evliliği eşler arasında bir rekabet alanına, güç devşirme yarışına dönüştürmemek gerekir. Psikologların ve aile danışmanlarının sıklıkla ifade ettiği husus, ailede biz olma bilincine varılamadığı takdirde sorunların büyüğüdür. Bencillik göstererek evliliğin insana yüklediği sorumluluklardan kaçınmak, karşı tarafın kişiliğini, duygularını, istek ve arzularını görmezden gelmek evlilik birliğini temelden sarsan davranışlardır.

İslam'a göre evlilik, insana huzur bulacağı bir ev ortamı sağlamalıdır. Kur'an-ı Kerim'de sekinet kavramıyla karşımıza çıkan bu iç huzuru temin edecek iki öge rahmet ve meveddetir. Rahmet kalben duyulan sevgi, şefkat, güven duygusudur. Meveddet de bu duyguların davranışa yansımalarıdır. Merhamet ve meveddetin yön verdiği bir evlilikte haklarını ve sorumluluklarını bilen, buna göre davranan, derin ve yoğun bir duygu ile birbirine bağlı iki insan vardır. Merhamet ve sevginin evliliğin ilk zamanlarındaki gibi canlı kalmasını sağlayacak şey ise bütün sosyal ilişkilerde dikkat edilmesi gereken nezaket ve zarafeti evlilikte de korumaktır. İnsanın iletişim hâlinde olduğu kimselere karşı takındığı hoş tavrı daha da özenli bir şekilde eşine göstermesi, saygılı ve ölçülü davranması, hissettiği sevgi ve muhabbeti

dile getirmesi, iltifatta bulunup ufak iyilikleri bile büyük bir minnetle kabul etmesi ilişkiye yapılacak duygusal yatırımlardır. Ayrıca kaba ve küstah ifadelerden, küçük düşürücü tavırlardan kaçınmak, hoş olmayan bir davranıştan sonra özür dilemek, af dinlendiğinde bunu kabul etmek, kırgınlıklar var ise bunu uzatmamak için çabalamak gerekir. Evlilik uzun soluklu bir yolculuktur ve iki kişinin sevgisiyle, saygısıyla, muhabbetiyle ayakta durur.

Kur'an-ı Kerim'de müminlere göz aydınlığı eş ve çocuklar istemeleri tavsiye edilir. Allah'tan göz aydınlığı olacak eş ve çocuklar isterken kişinin, eşine karşı ne kadar göz aydınlığı sağladığını sorgulaması da ne büyük bir erdemdir. Zira elini taşın altına koymadan, emek sarf etmeden, yeri geldiğinde bedel ödmeden insan ne elde edebilir ki huzurlu bir aileye sahip olabilsin?

CEBİR İLMİNİN BABASI: HARİZMİ

KORAY ŞERBETÇİ

Dünyadaki serüvenine çok erken bir zamanda Mezopotamya'nın kadim uygarlıklarıyla başlayan matematik bilimi, Orta ağ İslam dünyasında âdeta altın bir ağ yaşamıştı. Zira İslam âlimleri için matematik oldukça önemliydi. Bilhassa geometrik şekillerin hayatın her alanında kullanılması, camilerde duvarları süslemek amacıyla geometriden faydalanılması, dinî bayramların hesaplanması, arazi ölçme, miras hesabı gibi önemli ihtiyaçlar sayıların üzerinde çalışılmasına yol açmış ve cebir doğmuştu.

Dahası bu çalışmalar, sadece İslam beldelerini değil tüm dünyayı aydınlatmıştı. Somut bir örnek vermek gerekirse Orta ağ Avrupası'nda bilimin lanetli bir isim olarak anıldığı kasvetli ve boğucu bir iklimden Rönesans'ın açtığı kapıyla kurtulacak ve soluklanacak; Avrupa'ya soluklandırıcı iklim, tartışmasız İslam beldelerinden gelecekti.

Sadece matematik değil zaman içinde birçok bilim dalı, kadim zamanlarda başlayan koşusunu Mısır, Hindistan ve Babil üzerinden geçerek İslam medeniyet sahasında sürdürmüş, buradan da Avrupa'ya geçmiş ve nihayetinde Yakın ağ'da Amerika coğrafyasında sürdürmüştür. Antik ağ'ın tüm insanlığa ait olan bilimsel birikimi Roma İmparatorluğu'nun egemen olduğu sahalarda bu devletin çöküş devrinde ciddi bir biçimde horlanmış, bilim insanları hırpalanmış ve beyinsel merak susturulmuştu. Fakat İslam ordularının fetihleriyle birbirine bağladığı Orta Asya, Orta Doğu, Kuzey Afrika ve İspanya sahasında Roma ve Bizans kayzerlerinin aksine İslam halifelerinin bilimi hürmetle tahtına oturtması ve beyinsel merakın teşvik edilmesiyle dünyanın sönmeye yüz tutan ışığı İslam beldelerinden gelen ışıkla tekrar aydınlanmıştı.

İşte bu bilimsel disiplinlerden birisi de matematikti. Pisagorların, Öklidlerin ikliminde matematik horlanmıştı ama bu kez IX. yüzyılın başlarında Horasan'da doğan bir âlim, dünya bilim mirasında bu ilme ömrünü adayacak ve ona yaptığı katkılarla onu yeni zamanlardaki bilim insanlarına bir ok gibi fırlatacaktı. Bu kişi Muhammed bin Musa el-Harizmi idi.

Harizmi, İslam medeniyetinin en parlak beyinlerinden birisi olarak bilinir. Horasan bölgesindeki Harezmi şehrinde doğduğu ve Bağdat'ta öldüğü tahmin edilmektedir. Harizmi, ilme adanmıştı.

ömrünün çoğunu Bağdat'ta geçirmiş ve en verimli çalışmalarını Abbasi halifesi Memun'un saltanatı sırasında yapmıştır. O dönemde İslam dünyasının en prestijli bilimler akademisi olan Beytül-Hikme'de de birçok ünlü âlim ile birlikte çalışmıştır. Harizmi'nin Beytül-Hikme'ye kabulü o dönemde bilim ve matematik alanında yaptığı önemli katkılar sayesinde gerçekleşmiştir. Harizmi Bağdat'ta o kadar meşhur olmuştu ki Bağdat'tan Hindistan'a giden bir bilim heyetinin başkanlığı görevi de ona verilmişti. Hatta Şam yakınlarında bulunan Kasiyun Rasathanesi'ndeki ekibin sorumluluğu da yine onun ellerine bırakılmıştı.

Harizmi, beş bilimsel disiplinde faaliyet gösterdi. O, Hint rakamlarını inceledi, astronomi tabloları yaptı. Endülüs Müslümanları tarafından gözden geçirilen bu tablolar, yüzyıllarca, İspanya'dan Çin'e kadar geniş bir alanda yaşayan astronomlara yol gösterici oldu. Yine o, bilinen en eski geometri tablolarını düzenledi. Halife Me'mun'un kendisini görevlendirdiği bir coğrafya ansiklopedisi hazırlama işini de altmış dokuz âlimle iş birliği yaparak tamamladı. İslam tarihinde "*Kitâbü'l-Coğrafya*" olarak bilinen bu eser, şehirlerin ve belirli bazı bölgelerin koordinatlarını vermektedir. Coğrafi alanlar yedi bölgede anlatılmış, buradaki şehirlerin adları, dağları, denizleri, adaları, bazı coğrafi bölgelerin merkezî noktalarını ve nehirlerini verilmişti. Bu eserler, Harezmi'nin dâhiyane zekâsını ve sınırsız merakını yansıtmaktaydı. Ayrıca çalışmalarında sorumluluk ve doğruluk ilkelerine sadık kalan Harizmi, örnek yöntemlerin desteklenmesini de vurgulamıştı.

Matematikçi olmasının yanında bir gökbilimci olan Harizmi, astronomi çalışmalarında Hint rakamlarını kullanıyordu. Bu rakamlar daha sonra kendisi tarafından geliştirilecek ve Batı'da Arap rakamları olarak bilinecekti. Avrupa'da kullanılan Roma rakamlarının sınırlılıkları yüzünden hantallaşan matematik çalışmalarına yepyeni bir teknik getiren *Kitâbü'l-Hisabi'l-Hindi* adlı eseri de XII. asırda Gerard de Gremone tarafından *Algoritmi de numero Indorum* (Hint rakamları üzerinde) adıyla Latinceye çevrilecekti. İşte bu kitabın Latinceye çevirisinde kullanılan ilk kelime zamanla "algoritme" yahut "algorisme" (logaritma) hâlini aldı ve ondalık esasına göre kurulmuş hesap sistemini göstermekte kullanıldı.

Yine adı *Kitâbü'l-Muhtasar fi Hisabi'l-Cebr ve'l-Mukabele* olan bir başka eseri de adında "cebir" kelimesini taşıyan ilk matematik kitabıydı. Harizmi'nin bu eseriyle cebir ilmi, bilimler içinde ilk defa hesap ilminden ayrılmış ve bağımsız hale gelmiştir. Böylece Harizmi, bilim tarihinde "Cebirin Babası" olarak anılmaya başlandı. Çünkü o, cebir kelimesini ilk kez kullanan ve denklemlerin çözümlerinin sistematik yöntemlerini geliştiren bir bilgin oldu.

Harizmi'nin bu kitabında ikinci dereceden denklemlerin çözümleri sınıflandırılmış ve tam kareye tamamlamak için geometrik yöntemler verilmişti. Harizmi bu kitapta semboller kullanmamış, sayıların karelerini veya kareköklerini sözcüklerle ifade etmişti.

Ama Harizmi'nin onu en çok tanıtan yanı kuşkusuz matematikte hiçliği temsil eden sayı olan "o" ve mate-

matiksel bir terim olarak kullanılan "x" ifadesinin oluşumunu kendisine borçlu olduğumuzdur. Harizmi, Hindistan medeniyetinin matematiksel birikimini Orta Doğu'ya tanıtmış ve özellikle sıfırı kullanarak bu çalışmalarıyla matematiğin ilerlemesine büyük katkıda bulunmuştu.

Sıfırın hikâyesi de gerçekten ilginçti. Harizmi ve onun talebeleri onlu sayıları kusursuz olarak kullanırken, sırayı bozmamak için yanlarına küçük bir daire koymanın doğru olacağını ileri sürdüler. Bu küçük daireye "boş" anlamında "sıfır" dendi. Matematik konusunda Müslüman âlimlerin talebesi olanlar, Batı'ya da bu ifadeyi rakam anlamındaki "chiffre" şeklinde geçirdiler. Diğer taraftan Arapçadan Latinceye yapılan tercümelerde de Batılı bilim adamları "sıfır"a "zephyrum" dediler. İtalyanlar da bunu kısaltarak "zero" yaptı.

Bilim tarihini ciddiyetle araştıran hakkaniyetli Batılılar artık kanaatten öte tarihî bir gerçeklik olarak Yunan coğrafyasını geometrinin ana vatanı olarak gördükleri gibi, İslam dünyasını da cebirin ana vatanı olarak görüyorlar ve Harizmi'yi de cebirin babası kabul ediyorlar.

Kısacası başta Harizmi olmak üzere Müslüman matematikçiler, kadim zamanların Yunan ve Hint matematik geleneğini inceleyerek, onu geliştirmişler ve yeni matematiksel kavramlarla teknikler ortaya koymuşlardı. Onların çalışmaları, Batı matematiğinin gelişiminde de büyük bir etkiye sahip oldu. İşte Müslüman matematikçilerin bilime bu katkıları sayesinde inşaat mühendisliği, astronomi ve ticaret gibi birçok alanlarda zaman içerisinde büyük gelişmeler sağlanacaktı.

FİLM SETİNDE GEÇMEYEN BİZİM HİKÂYESİMİZ

İnsan anılmaya değeri bir varlık olmadan evvel, yeryüzünde uzun bir zaman geçti. Her şey bir toz bulutuydu önceleri. Sonra gezegenler, yıldızlar var oldu. Sonra insan yaratıldı; önceleri üşümeyeceğı, acıkmayacağı, yorulmayacağı bir bahçede idi ancak meraklıydı ve merakına yenik düşerek o korunaklı bahçeden kovulacaktı.

Yeryüzü insan için zorluklarla dolu, sınanacağı, hatalar yapacağı, kimi zaman gülüp kimi zaman da ağlayacağı bir yurttu artık. Burada insan, bir kişinin ağaç altında gölgeleneceğı kadar kısa bir süre kalacaktı.

İnsan nesneleri tanıyacak, o nesneleri işleyerek kendine korunaklı alanlar, hayatını kolaylaştıracak aletler yapacak yetenekteydi. Zaman geçtikte başka topluluklarla karşılaşacak, bu topluluklarla kimi zaman akraba kimi zaman düşman olacaktı. Kendi varlığına yeni hikâyeler ekleyecek, hikâye anlatan bir canlı olarak yeryüzünü gezecekti. İnsanın hikâyesi sonraki çağlarda yaşayacak torunlarına miras kalacak ve her yeni topluluk bu hikâyeleri aktaracak yeni yollar bulacaktı.

İnsan, yeryüzünde yaşadıklarıyla bir kitap yazacaktı. Yazdığı bu kitabı, günün birinde okuması istenecek ve hikâyesine göre yeni yurdunda sonsuz bir hayata başlayacaktı. İnsan, anılmaya değeri bir varlık olduktan sonra yapıp ettiği her şey kayıt altına alınacak ve daha sonra onun için kayda değeri bir anlam olarak karşısına dikilecekti.

ahmet melih karauğuz

İnsan, kendi hikâyesinin başrolüydü ama büyük hikâyede aslında yan roldeydi. İnsanlık tarihinde öne çıkan isimler olsa da herkesin hikâyesi tekti ve herkes kendi yapıp ettiklerinden sorumlu olacaktı. Bu hikâye herkes için zordu ama bu zorluktan kurtuluşun kuralları da konmuştu.

İnsanın hüsranda olduğu, insana en başında söylendi. İnsan hikâyesine aslında kayıplarla başlıyordu. Hüsrandıydı çünkü korunaklı bahçesinden kovulmuş ve zorluklara muhatap edilmişti. Ama bu zorlukları aşması için başka insanlar vardı yanında. Zorluğa karşı birlikte hareket ettiklerinde, birbirlerine destek olduklarında, güzel işler yaptıklarında bu zorlukları aşabileceklerdi.

İnsan yaşadığı beldede dik bir yokuşu aşmakla görevliydi. Bu yokuş o kadar dikti ki yokuşu geçemeyenin bir hikâyesinin de olmayacağı söylenmiş-

ti. Dik yokuşu geçmek için insanlara belli görevler verildi. Yetimi, yolda kalmış, kimsesizi yalnız bırakmamak bu görevlerin başında geliyordu. Ancak insan benlik hevesinde, kendisi dışında hiçbir şeyi görmeyen bir yapıdaydı da. Bu onun hikâyesinde ona bir zorluk olarak verilmişti. Zor olan sadece çevresel etmenler değildi. Bizzat insanın kendisi de kendisine zorluklar çıkartabilirdi.

İnsan hikâyesinde kimi zaman kayıplar, kimi zaman kazançlar yaşayacaktı. Ama her ikisinde de hikâyesinin anlamlı olması aynı harekete bağlanmıştı. Ne mağrur olacaktı ne de ümitsizliğe kapılacaktı. Yönetmenin kim olduğunu ve elde edip kaybettiğı şeylerin neden kendi başına geldiğini unutmamalıydı. İnsan bir sınanma alanındaydı ve her şey sınama içindi. Sınama bir gün bitecekti ve elde ettikleri ya da kaybettikleri değeri, nasıl davrandığı önemliydi.

BÖYLE ŞEYLER YALNIZCA FİMLERDE OLUR

dair tam olarak emin olmak için bir istekte bulununca önderlerden ilan edilebilecekti. Çünkü sorudan önce niyet ve alınacak cevaba tam teslimiyet önemliydi.

Bu hikâyede insanı yanıltacak ve ona bir şeyleri unutturacak karakterler de yer alacaktı. İnsanı yürüdüğü yoldan şaşırtabilecek, hatalar yapmasına sebep olacak, yönetmenin karşısında insanı zor duruma sokacak kararlar vermesine sebebiyet verebilecekti. Ancak bu karakterler sadece bir şeyler fısıldamakla görevliydi. Kararı yine insan verecek, seçeceği yolu kendisi belirleyecek ve hikâyesine kendi elleriyle şekil verecekti.

Bu hikâye zor olduğu kadar kolaydı da. Çünkü insan bu hikâyesinde başıboş, kimsesiz bırakılmayacaktı. Yetim olduğunda da beslenecek ve büyütülecek, kimsesiz kaldığında da onun yanında her zaman bir güç olacaktı. İnsandan bu hikâyede beklenen iyiye doğru bir çabaydı. Umutsuz olmak ve kesin kazandım düşüncesiyle de hareket etmemesi istenecekti. İnsan hikâyesinde dengede kaldıkça mutlu olacaktı.

İnsan, hiçbir zaman için bir film sahnesinde değildi. Aslında yaşadığı her şey, yapıp ettikleri, yapmadıkları, gördükleri ve görmezden geldikleriyle kendi hikâyesini yazacaktı. Ve bir gün hikâyesi tüm insanlık âleminin gözleri önünde izlenecekti. Kendi hikâyesinin senaryosunu yazan da o senaryonun başrol oyuncusu da insanın bizzat kendisi olacaktı. Büyük kahramanlıklar, beklenmedik yıkımlar, en umutsuz anlarda yanacak ışıklar olacaktı bu hikâyede ama hepsinde en önemlisi insanın nasıl durup neye ne şekilde tepki verdiği olacaktı.

Işıklar söndüğünde, set dağıldığında, insanı herkes terk ettiğinde tüm hayatı boyunca yazdığı senaryonun sahneleri onunla birlikte olacaktı.

Ödül ve para insanlar arasında el değiştirecekti. Bu el değiştirme sürekli olacak ve servetini tek elde toplayan, parasından karşılık beklemeden dağıtanlar hikâyenin kazananı olarak yazılacaktı. Çünkü vermek azaltmayan, aksine artıran, anlamlandıran, birikenlerin üzerindeki tozu ve kiri temizleyen bir özellik taşıyordu. Verdikçe hem verilen hem veren hem de alan arasında bağ güçleniyor, insana yüklenen yükler hafifliyor ve hikâyesinde insan kendisini doğru bir yerde bulacak şekilde konumlanıyordu.

Bu hikâye öyle bir hikâyeydi ki kazanmak için sonuç almak değil, çaba göstermek kıymetliydi. Çünkü sonuç insanın hikâyesi devam ederken görülemeyebilirdi ama çaba insanın yaşarken fark edeceği, kendisinden bir şeyler katabileceği bir şey olarak yazılmıştı. Bazen sadece şehrin dışından koşarak gelip, kızgın bir kalabalığa sakin olmalarını ve onlara doğruyu

söyleyen, bunun için de herhangi bir ücret istemeyen insanlara uymalarını söylemek, hikâyenin kazananı olmak için yeter sebep sunuyordu. Bazense günler ve geceler boyunca doğruyu söylemek için yorulmadan didinmek. Ama hiçbirisinde insan bir şeyi sonuçlandırmak zorunda değildi.

İnsana her konu hakkında soru sorma ve hikâyesini sorduğu sorulara göre şekillendirme hakkı da tanınmıştı. Ancak soru sorarken niyeti önemliydi. Eğer kötü bir niyetle soru soruyor ve alacağı cevabın bedeline hazır olmadan hareket ediyorsa bu insanın hikâyesinin hüsrarla sonuçlanmasına sebep olacaktı. Ama tehlikeli gibi gelen sorularda niyeti temizse ve alacağı cevabın tüm bedellerine hazırsa bu onun için kurtuluş olacaktı. Bir kısım insan, kurban edecekleri inekle ilgili sordukları sorular yüzünden kaybedenlerden olacakken, bir adam, yönetmenin varlığına

LİSAN EN GÜÇLÜ BAĞDIR

MEVLÜT UYANIK

Türkçe felsefe için çıkış noktamız ne olmalı? Bu noktada Albert Camus'nün "İnsanın iki yurdu vardır. Biri üzerinde doğduğu topraklar, diğeri de o topraklarda konuşulan dildir. Benim ana dilim Fransızcadır. Bir yazar olarak benim ilk görevim onun hudutlarında yer almaktır." tespitini önemsiyoruz. Bu sorunun cevabını ararken Osmanlı-Türkiye Cumhuriyeti kültürel sürekliliğİ bağlamında *Genç Kalemler* bize ışık tutmaktadır.

Bu yolculukta hareket noktamız şu: Türkçenin Kanun-i Esasî'de resmî dil olarak kabulü, "yeni lisan, yeni insan" bağlamında yapılan "millî edebiyat" alışmaları ve nihayetinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla da Türkçe felsefenin, Türkçe düşünüşün ve Türk felsefesinin resmî olarak tescil edildiğini görüyoruz. "Millî edebiyat" kavramı ilk olarak Ali Canip tarafından *Genç Kalemler* dergisinde kullanılır. Bundan önce 1909 yılında Sadrazam Said Paşa, *Gazeteci Lisanı* diye bir risale yayımlar, hakikatleri keşifte en sıhhatli yöntemin mukayese olduğunu, kıyası bilmeyenlerin bu hususu bilmelerine imkân olmadığını, lisanımızı ıslah etme ve daha iyi hâle getirmenin zorunlu olduğunu söyler. Hatta dönemi açısından önemli olan birçok öneriler getirir ama fazla başarılı olamaz.

"Millî edebiyat" ve "yeni lisan" tasavvuru, 1910 yılında çıkmaya başlayan *Genç Kalemler* dergisiyle halka ulaşmaya başlar. Bunda Şemseddin Sami'nin "Lisan-ı Türkî" hakkında

yazdıkları ve 1876 yılında çıkarmaya başladığı *Sabah* gazetesinin de etkisi vardır. Gerek dil gerek imla gerek tarihleme ve imzalama yöntemleri açısından önemli yeniliklerin bu gazetede başlatıldığı unutulmamalıdır.

Bu süreç bize göre “Türkçe felsefe için yeni lisan” oluşturmaktır. Çünkü millî bir edebiyat oluşturmak için önce dilin millîleştirilmesi gerekmektedir. Bu amaç için “yeni lisan” anlayışı ortaya atılır. Bununla yazı dilini konuşma diline yaklaştırmak ve böylece yazı dili ile konuşma dili arasındaki farkları ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. Genç edebiyatçılar daha geniş halk kitlelerine seslenmek için “yeni lisan” anlayışını savunmuşlardır.

Bu hareket, özellikle Ziya Gökalp’in katılımıyla edebiyatımızda hızla yayılmış ve gelişme göstermiştir. Fuat Köprülü gibi ilim ve düşünce adamlarının yardımlarıyla kuvvetlenen “yeni lisan” hareketi, Refik Halit, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri, Halide Edip gibi sanatçılarla yaygınlık kazanmış, Türkiye Cumhuriyeti ilan edilmeden önce, konuşma dili edebî dilin yerini tamamen almıştır.

Ömer Seyfettin ile *Genç Kalemler*’i çıkartan Ali Canip daha sonrala-

rı “Yöntem” soyadını alarak Türk Dil Kurumu Filoloji Başkanı olur. Türkçe felsefe açısından burada Ömer Seyfettin’in baskın görüşlerini ifade eden ama derginin yazı heyeti imzasıyla yayımlanan “Yeni Lisan” makalesi son derece önemlidir. Ali Canip, burada bir lisanın yeniden kurgulanmasından bahsetmediğini özellikle vurgular. Lisan zaten vardır, mevcuttur; kendi kendine kurulur, diyerek çok açık bir şekilde dilin “mevcut” hâlinde yola çıktıklarını belirtir.

Ali Canip, “Garp Mektebinin Amilleri” adlı makalesinde, Osmanlı toplumunun Sultan III. Mustafa’dan başlayarak Meşrutiyet’e kadar giriştiği yenileşme hareketlerini özetliyor, giriştikleri dil ve edebiyat hareketinin bu yenileşme hareketlerinin bir devamından başka bir şey olmadığını söylüyordu. Ona göre, milletlerin uzun süre varlıklarını korumaları ancak dille sağlanabilir çünkü milliyetle lisan birdir.

Genç Kalemler, Şemsettin Sami’nin “Lisan ve Edebiyatımız” konulu yazısını yayımlayarak “Lisan-ı Türki” konusunda önderlerini akademik ve etik açıdan açıklar. Benzer kaygılar duyan ve Sami’nin etkisini de belirten Ömer Seyfettin, “Müşterek bir lisanı olmayan millet, rabitasız/

bağlantısız sürüler sayılır. Lisan en kavi/güçlü bağıdır. Bu bağı örmek, bütün turan ediplerinin en mukaddes vazifesidir.” der. Dil ona göre, “manevi ve mukaddes vatan”dır. O kadar ki bu manevi vatanın istiklalini ve güçlü olmasını resmî ve millî vatanımızın istiklalinden daha önemli görür.

Ali Canip ve Ömer Seyfettin’e destek veren Ziya Gökalp, dili sosyal yönden değerlendiriyor ve halkın dil kullanımını bir ölçü, bir norm olarak ele alıyor. Yeni lisan hareketini, toplumda mevcut bir eğilimin kurumsallaştırılma çabası olarak tarif ediyordu.

Özetle Türkçe düşünüş için son derece önemli olan yazı dili ve konuşma dili arasındaki uyumun sağlanması çalışmasına Fuat Köprülü, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Hamdullah Suphi, Halide Edip Adıvar da katıldı, böylece “yeni lisan” hareketi ivme kazandı. Aslında bu süreç, Kanun-i Esasi’yle (1876) başlamış olup onun 18. maddesinde “devletin resmî dilinin Türkçe olduğu ve devlete hizmet edecek kişilerin Türkçe bilmesi gerektiği” belirtilmiştir. İlk resmî Türkçe gazete *Takvim-i Vakayi*’nin 1831 yılında basıldığını hatırlarsak dil kaygısının

**Milletlerin uzun
süre varlıklarını
korumaları ancak
dille sağlanabilir.
Çünkü milliyetle
lisan birdir.**

resmiyete bürünme tarihini daha erkene alabiliriz.

Türkçe felsefenin resmî ilanının Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla olduğunu iddia etmemiz, bu noktadan hareketledir. Çünkü aslında siyasi ve idari Cumhuriyet, edebî alanda “yeni lisan, yeni insan” tasavvuru ile önceden ilan edilmişti. Ali Canip'in *Genç Kalemler*'deki “Yeni lisan Türkler için sade bir edebiyat meselesi değildir. O her şeyden evvel bir lisan, bir hayat meselesidir. Şüphesiz ki kılıç bir ihtilal yapar; o ihtilalin arkasından bir inkılap doğuran ancak ‘kalem’dir.” sözleri bu bağlamda önemlidir. Artık sıra, Türkistan ve Türklerin yaşadığı bütün coğrafyalarda üretilen düşünce ile manevi/kültürel köprüleri kurmaya gelmiştir. Çünkü “Bir dili ‘bilim dili’ yapan şey, o dili konuşan milletin sahip olduğu siyasi, iktisadi, dinî unsurların toplamıdır. Bu toplam güç sayesinde o dili sadece ‘ana dil’ olarak konuşanlar değil, aynı medeniyet dairesi içinde yer alan diğer uluslar da bilimsel faaliyetlerinde kullanır ve işlerler.” (Mustafa Karataş, *Türkçe ve Felsefe Terimleri*, Pegem Akademi, Ankara 2020, say. 81)

Bu açıdan Mustafa Kemal Atatürk'ün 1933 yılında söylediği üzere “Dil bir köprüdür, inanç bir köprüdür.” Bu nedenle Batı/İstanbul Türkçesini bütün Türk dünyasında yaygınlaştırmak ve Anadolu'da basılan gazeteyi Kazan'da okunur hâle getirmek için çalışmak şarttır. Gökalp, bu bağlamda milleti “dili ve kültürü ortak olan kişilerin oluşturduğu topluluk” olarak tanımlar ve

ruhen istiklalini dil ile sağlayacağını belirtir. “Dini, vicdanı, vatani bir olmanın sürekliliği ancak lisan/dil birliği ile olur, bu temin edilmezse diğerleri de ayrışır.” der.

Felsefe, dünyayı algılama biçimi, yani “düşünme biçimi” olduğuna göre bir dille üretilmiş sözlü veya yazılı her metinde o milletin dünya görüşünü ve düşüncesini kısacası felsefesini bulmak mümkündür. Kültürü oluşturan temel değerler dil, edebiyat, tarih, güzel sanatlar, örf ve âdetler, hukuk sistemi, halk bilgisi, ahlak anlayışı, dünya görüşü, gelenek görenekler ve dindir. Bu yapıyı oluşturan kültür unsurları bir milleti diğerlerinden ayıran temel değerlerdir. Bu temelde kendimizi, çevremizi Türkçe görmek, kavramak ve adlandırmak, Türkçe düşünmektir.

Mahmut Derviş*İngilizceden Çeviren: **Ali Tacar****FİLİSTİN**

Bu topraklar bize,
 Hayatı yaşamaya değer kılan her şeyi verdi:
 Nisanın bir hışımla ilerlemesini,
 Şafakta ekmek kokusunu,
 Bir kadının erkekleri azarlamasını,
 Eshilos'un şiirini,
 Aşkın titreyen başlangıcını,
 Taş üzerinde yosunu,
 Bir flütün tınısında ritim tutan anneleri,
 Ve işgalcilerin anılardan korkmasını.

Bu topraklar bize,
 Hayatı yaşamaya değer kılan her şeyi verdi:
 Eylülün hışırtılı sonunu,
 Kayıslarıyla birlikte kırkını geride bırakan bir kadını,
 Hapishanedeki o bir saatlik güneş ışığını,
 Böcek sürülerini yansıtan bulutları,
 Yok olmalarına gülenler için bir halk alkışını,
 Ve tiranların bu marş korkusunu verdi.

Bu topraklar bize,
 Hayatı yaşamaya değer kılan her şeyi verdi:
 Toprak, tüm başlangıçların ve sonların anası,
 Ona Filistin deniyordu.
 Ve ona hâlâ Filistin deniyor.
 (...)

B a ş k a
s e s l e r

* Filistinli şair ve yazardır. 1948 yılında henüz çocukken, doğduğu köy İsrail tarafından işgal edilerek yıkılınca, ailesiyle Lübnan'a göç etmek zorunda kalmıştır. Şiir yazmaya, iki kilometre uzaklıktaki okuluna yürüyerek gittiği zamanlarda başlamıştır. Filistin halkının yaşadığı zorlukları dizelerle anlatmasıyla tanınmaktadır.

ŞEKER HENRY’NİN İNANILMAZ ÖYKÜSÜ

EMİNE KAPLAN

Roald Dahl’ın aynı adlı öyküsünden uyarlanan bu kısa filmin kahramanı Henry Sugar, hayatı boyunca hiç çalışmamış, ailesinden kalan servetle yaşamını sürdüren çok zengin bir adamdır. Henry Sugar, bir gün arkadaşının kütüphanesindeki kitapları incelerken gözüne bir kitap takılır. Kitapta gözlerini kullanmadan gören bir adamın yaşadıkları anlatılır. Mistik bir deneyim sonucunda yıllar sonra böyle bir özelliğe sahip olan bu adam sirkte gösteri yaparak hayatını kazanmaktadır. İnandırıcı olması için de gösteriden önce doktorlara

gözlerini bağlatır. Bu durumdan oldukça etkilenen doktorlardan biri de bu ilgi çekici hikâyeyi kaleme alır. Yönetmen, filmin bu noktasında hikâye içerisinde hikâye anlatısını ustalıkla kurmuştur.

Bulduğu bu kitap Henry Sugar için büyük bir nimettir. Daha çok zengin olabilmek düşüncesiyle, gözlerini kullanmadan gören adamın yaptıklarını aşamalı olarak yapmaya başlar. En baştaki amacı iskambil kâğıtlarını kapalı hâldeyken görüp daha fazla para kazanmaktır fakat yaptığı yogalar ve yıllarını alan me-

ditasyon süreçlerinden sonra Henry Sugar, artık kitabın ruhsal ve zihinsel olarak değiştirip dönüştürdüğü bir kişi olur. Parayı hedef olarak görmekten vazgeçer ve kazandığı paralarla çocuklar için hastaneler ve yetimhaneler açtırır.

Filmde kullanılan renkler ve mekân tasarımı, Wes Anderson sinemasında aşına olduğumuz tonlarda karşılıyor bizi. Her karakterin kameraya bakarak konuştuğu ve hikâyeyi “dedi, söyledi” şeklinde devam ettirdiği kısımlarda dördüncü duvar yıkılıyor. Konunun muhatabı olan seyirciyle yani bizlerle birebir iletişim sağlanıyor. Yönetmenin böyle bir anlatım yöntemi tercih etmesinin sebebi hâlihazırda yazılı olan Roald Dahl öyküsünün aslına sadık kalınarak aktarılacak istenmesi olabilir. Filmde bir oyuncuyu birkaç farklı karakterde birden görüyoruz. Bu da anlatılan öyküyü bir tiyatro oyunu havasına büründürüyor. Sinema sanatının yönetmene tanıdığı imkân genişliği ortaya böyle etkileyici bir iş çıkmasını sağlıyor. Kurguda bizi karşılayan ince işçilik film boyunca dikkatimizi ve ilgimizi çekmeyi başarıyor. Görmek üzerine kurulu olan filmde gördüklerimiz bizi derin sorgulamalara sürüklüyor. Hikâyenin akışında tanık olduğumuz sahne değişimleri de yönetmenin kendine has üslubunu eşsiz bir şekilde yansıtıyor.

Gözlerini kullanmadan görmek için uzun odaklanma süreçleri yaşayan ve egzersizler yapan Henry Sugar, aslında bir şeye tam olarak odaklanmanın ne kadar zor bir süreç olduğunu da göstermekte izleyiciye. Bir fikre, bir insanın yüzüne, bir hayale odaklanmak ve zihnindeki düşünceleri tek bir noktada toplamak oldukça zorlayıcıdır. Bunu başardığında çok fazla para kazanan kahramanımız günün sonunda ne yazık ki bu denli bir servetin içerisinde kendini mutsuz hissetmektedir. Filmde klişe bir tabir olarak para mutluluk getirmez sözü, bir anlamda sinematografik bir zeminde yeniden işlenmektedir. Para tek başına bir araç olarak mutluluğu satın almayabilir fakat Henry Sugar hayır kurumları yaptırarak yaşamını değerli hâle getirme uğraşındadır. 63 yaşında öldüğünde ondan geriye çocuklar için yapılmış hastaneler ve yetimhaneler kalmıştır.

İnsan bu dünyada bir iz bırakma uğraşındadır. Diğer insanlara faydalı olma düşüncesi iyi insan olmanın yegâne şartıdır. Hangi yol tercih edilirse edilsin yolun sonunda ulaşılan nokta hayra vesile olunan bir konumda olmalıdır. En başında bir yogiyi bulmak için yola çıkan, onun öğrencisini gizlice takip ederek yerini tespit eden gözlerini kullanmadan gören adam, Henry Sugar için bir yol olmuştur. Bir yol açmıştır. Nihayetinde, insanlara yardım etmeyi tercih eden Henry için başlangıç noktası, yeterince odaklandığında her şeyi görebilirsin, diyen

Film Künyesi:

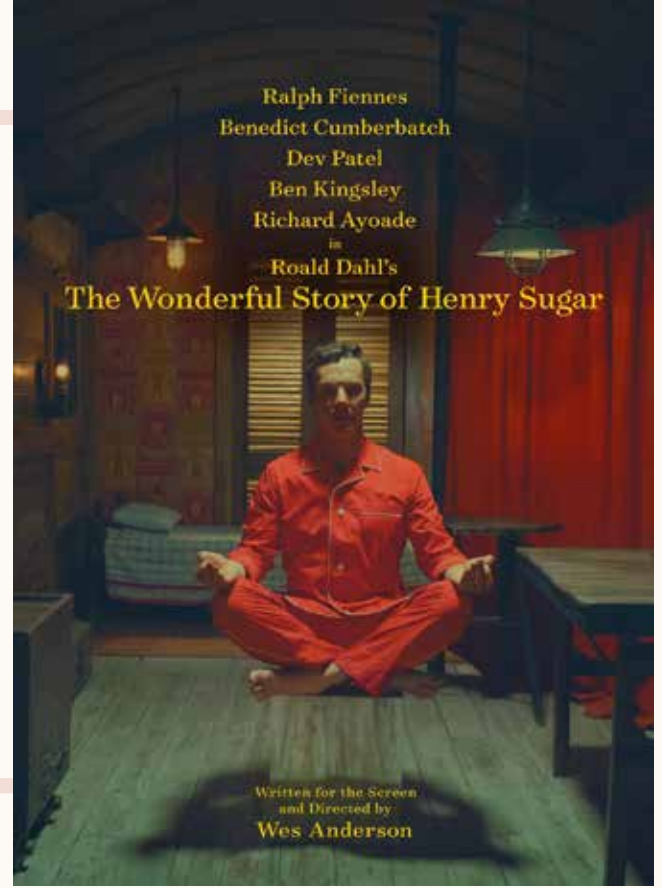
2023 / 37dk / Komedi, Dram

Orjinal Adı: The Wonderful Story of Henry Sugar

Yönetmen: Wes Anderson

Senarist: Roald Dahl

Oyuncular: Benedict Cumberbatch, Ralph Fiennes, Ben Kingsley

adam olmuştur. Filmin yoga, meditasyon ve mistisizmle ulaştığı nokta insanın varoluş amacını keşfettiği noktadır. İnsan, doğaüstü güçlere de sahip olsa önemli olan bu gücü ne uğrunda harcadığı olacaktır. İyilik yapmayı tercih etmekle bencilce davranıp kötülüğe sebep olmak arasında ince bir çizgi vardır.

Filmin yıldız oyuncularından oluşan kadrosu, orijinal müzikleri ve akıştaki masalsılık bir sinema seyircisi olarak beni ilk dakikadan filmin içerisine dâhil etmeyi başardı. Bitti-

ğinde zihnimde kalan soru işaretleriyse derin bir düşünce serüveninin kapılarını araladı. Sinema tarihinde önemli bir yeri olacağına inandığım bu film, dört farklı kısa hikâyeden yalnızca biri. Roald Dahl'ın birbirinden farklı hikâyelerini bir seri şeklinde çeken Wes Anderson'ın diğer filmleri de görülmeye değer.

Acıyı hissetmek için onun gözünüzün önünde, bizatihi kendi vücudunuzda olması gerekmez. Acı da sevinç de ortak çatısı olanlar için pay edilmiştir. Köşemizde bu sefer yetmiş yılı aşkındır yangın yerimiz olan coğrafyanın adını, önümüzdeki sınav kâğıdımızı ağırlayacağız: Filistin.

Kaynaklardan bazısı, Arapça "Filasfîn" yani "Orta Doğu'da bir ülke", sözcüğünden alıntıdır diyor. Latince "Palaestina", "Kenan diyarını kapsayan Roma eyaleti" anlamını haizdir, diyeni de mevcut. Kenan diyarından kasıt; Sayda, Sûr, Beyrut, Filistin ve Suriye'nin bir kısmını da içine alan bölgedir. Bugün Filistin topraklarına adını veren kavim Filistler bölgeye, MÖ 1200'lü yıllarda Kavimler Göçü'yle gelmişlerdi. Filist adından önce Pelest adına da rastlıyoruz. Pelest ya da Filist. Kaynaklardan buraya gelen kavmin ilk önce Gazze civarına yerleştiğini, sonraları bu toprakların içlerine ilerlediklerini anlıyoruz.

Filistlerin yurdu diye de tanımlayabileceğimiz coğrafya, çoğu tarihî metinde de bu isimle karşımıza çıkmaktadır. Söz gelimi Meninski'nin 1680 tarihli Thesaurus'unda "Felesfîn, Filistfîn: Palaestina" olarak yer almıştır. Yine 1300 yılından önce Orta Asya'da bulunmuş bir Kur'an tefsirinde de bu isme rastlandığı vaki.

Naci el-Alî'nin şu sözü, Filistin'e herhangi bir coğrafya çizmeye çalışırken hatırimıza düşüyor: "Filistin, yalnızca belli bir coğrafyaya sıkışmış değildir. Filistin, insani boyutuyla, haklı davaların simgesidir; bu davalar için ister Mısır'da ister Vietnam'da ister Güney Afrika'da mücadele edilsin." Palestine de denilse Filistlerin yurdu diye de anılsa Filistin bugün, adının anlamını aşan bir mahiyettir. Filistin, Pelest adını da aşarak ümmetin duası ve umudun başkenti anlamını şehitleriyle kazanmıştır.

Kelimeleri etimolojik bilgiler tam anlamıyla tanımlamaya yetmez. Bu alanın en yetersiz kalacağı isimlerden biridir Filistin. Dünyada kaç milyar Müslüman varsa Filistin'in o kadar anlamı vardır. Filistin'in yanına bir de Kudüs eklenmeli. Öyle ki mana daha da derinleşsin, sarılalım bu iki kelimeye de umudumuz bilensin. Arapça "kds" kökünden türeyen kelime; kutsandı, kutsanmış yer anlamlarını haiz. Kudüs'ün eski metinlerdeki isimlerine baktığımızda MÖ XIX. ve XVIII. yüzyıllara ait Mısır metinlerinde "Urusalim"; İbranice Masoterik metinlerinde "Yruşlm"; Eski Ahit'in Aramice metinlerinde "Yeruşalem" şeklinde telaffuz edilmekte. Grekçede adı Hierosolyma olan şehre bu ad da hieros yani kutsal kelimesinden de çıkarıldığı üzere kutsallık atfetmektedir. Bizim Kudüs için kullandığımız "İliya" ismi, Romalıların şehre verdikleri "Aelia" isminin Arapçalaşmış şeklidir. Bu isimlerin başlangıçta mabedi ifade etmek için kullanıldığını zamanla şehir ismine dönüştüğünü görmekteyiz.

"Oğlum kalemlerini, boya kutusunu önüme koyuyor, / Bir yurt çizmemi istiyor benden." Böyle diyor bir şiirinde Filistinli şair Nizar Kabbani. "Fırça titriyor elimde, / Ağlayarak düşünüyorum." Bugün yine elimizden tüm kalemler düşüyor Filistin denilince. Ama bugün biz, tüm kalemlerin ve tüm güzel yazıların sahibine sığınarak düşmüyoruz. Bir gün seni boynu bükük değil gülümseyerek özgürlük semalarında kanat çırparken yazacağız ey Filistin. Vesselam.

SÖYLENE
SÖYLENE
DEĞİŞMİŞ

RUBAİLER

Diyanet İşleri Başkanlığı

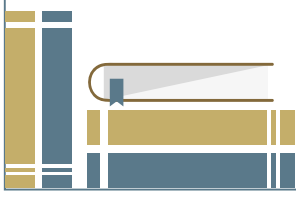

Maddeden manaya, suretten asla, zahirden bâtına, hikmet ve marifete doğru yol almayı hedefleyen Mevlana'nın öğretisi, zamanla insanlığın evrensel bir değeri hâline gelmiştir.

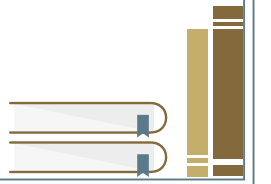
Mevlana, zengin gönül âlemini mısralara yansıtabilmeyi başarmış, bir anlamda ummanı testiye sığdırmıştır.

Rubailerinde Mevlana'nın, Yaradan'a ve yaratılana muhabbetinin, engin hoşgörüsünün, bilgeliğinin izlerini sürmenin yanında; âlemin, insanın, varlığın, madde ve mananın hakikatlerini müşahade etmek de mümkündür.

İslam kültürünün önemli eserleri arasında sayılan *Mesnevi*, bizzat Mevlana tarafından "Kur'an'ın tefsiri", "Allah dostlarının kitabı" diye tavsif edilmiştir.

Bir fikri, temayı dört mısraya, en kısa ve özlü bir biçimde sığdırma sanatı olan rubai oldukça zor bir şiir tarzıdır.

"Canım, bedenimde oldukça Kur'an'ın kölesiyim, seçilmiş Muhammed'in yolunun toprağıyım."

Bütün yönlerin kendisinden çıktığı bir yön var ya!
Orada kal ve asla gelme buraya!

Bu sabah rüzgârı, âşıkların sırrına mahremdir, uyuma!
Yalvarıp yakarma, dua zamanıdır, uyuma!

